

FOR PARTICIPATION

TOY LĪDZDALĪBAI ROKASGRĀMATA

Kā veicināt bērnu līdzdalību un demokrātiju
formālās un neformālās agrīnās bērnības vidē

2025. gada jūlijs | ICDI

Co-funded by
the European Union

Pateicības

TOY Līdzdalībai Rokasgrāmatu izstrādāja Giulia Cortellesi, Margaret Kernan, Mariana Palazuelos, Hannah Machiels, Zeenat Pannikker un Ioanna Vasila no [International Child Development Initiatives](#) (ICDI) kā daļu no projekta [“TOY for Participation: Empowering Democratic Engagement and Community Transformation through Early Childhood Participation”](#) (TOY līdzdalībai: demokrātiskas iesaistīšanās un kopienas pārveides veicināšana, caur agrīnās bērnības līdzdalību), ko līdzfinansē Eiropas Savienības CERV programma.

Īpašs paldies TOY4Participation konsorcijs partneriem [Open Academy Step by Step](#) (Horvātija), [Partners for Democratic Change/Partners Hungary Foundation](#) (Ungārija), [Associazione 21 Luglio](#) un [Cubo Libro](#) (Itālija), [Izglītības iniciatīvu centram – IIC](#) (Latvija), [Wide Open School](#) (Slovākija), [Educational Research Institute](#) (Slovēnija), [Labor and Health Social Initiatives](#) (Ukraina) un [For Our Children Foundation](#) (Bulgārija), kā arī Intert [ISSA](#), kas ar savu nenovērtējamo pieredzi un zināšanām palīdzēja veidot šīs rokasgrāmatas saturu.

<https://www.reyn.eu/toy4inclusion/toy-for-participation/>

Eiropas Komisijas atbalsts šim projektam nenozīmē, ka tā atbalsta saturu, kas atspoguļo tikai organizētāju viedokli, un Komisija nevar būt atbildīga par jebkādu šajā dokumentā ietvertās informācijas izmantošanu.

© TOY4Inclusion, 2025. gada jūlijs

Dizains un izkārtojums: ISSA – International Step by Step Association

TOY4Inclusion (2025). TOY LĪDZDALĪBAI ROKASGRĀMATA: Kā veicināt bērnu līdzdalību un demokrātiju formālās un neformālās agrīnās bērnības vidē. Leiden

Saturs

TOY LĪZDALĪBAI ROKASGRĀMATA.....	1
1. daļa Līdzdalības izpratne	7
Ievads: Kāpēc līdzdalība, kāpēc tagad?	7
Par ko ir šī rokasgrāmata?	7
Kam rokasgrāmata domāta?	7
TOY4Participation projekts.....	8
TOY4Participation līdzdalības definīcija	8
Kā lietot rokasgrāmatu	10
Pamati: līdzdalība kā pedagogiska un demokrātiska prakse	11
Bērnu līdzdalība kā tiesības.....	11
Kāpēc līdzdalība ir svarīga agrīnā bērnībā	12
Kāpēc ir svarīgi iesaistīt ģimenes līdzdalības praksē	12
Līdzdalība kā bērncentrētas pedagogijas pamats.....	13
Līdzdalība un demokrātiskā pedagogija.....	16
Ētiskie apsvērumi un bērnu līdzdalība	22
Pieaugušie kā mācīšanās virzītāji un atbalstītāji	22
Kopienas iesaistīšanās.....	23
Sadarbības pieejas nozīme.....	24
Visu bērnu līdzdalība	24
Veidi, kā atbalstīt visu bērnu līdzdalību:	25
2. daļa Līdzdalība praksē.....	27
Līdzdalības izpratne dažādās vecuma grupās	27
0-2 gadi „Es mijiedarbojos, tātad es piederu”	27
3-6 gadi „Es pētu, tādēļ es izlemju”	29
7-10 gadi „Es iztēlojos, tādēļ es ietekmēju”	30

Līdzdalība ikdienas praksē	31
No rutīnām uz tiesībās balstītu praksi	32
Veidojot izvēles rosinošu vidi.....	33
Konfliktu un sarunu izmantošana kā demokrātiskas iespējas.....	34
Grupu aktivitātes pret individuālo viedokli	35
Neverbālā un pirmsskolas vecuma bērnu komunikācija	36
Iekļaujošas kultūras veidošana: valoda, funkcionālie traucējumi, traumas, migrācija	37
Bērnu līdzdalības saistīšana ar ģimenes un kopienas lēmumiem.....	38
Līdzdalība pētniecībā, uzraudzībā un novērtēšanā.....	42
Savvaļas pedagogija* un mazi bērni, izmantojot Mozaīkas pieeju	43
Bērnu balss un ietekme pētījumā par starppaaudžu mācīšanos	44
No ikdienas līdzdalības līdz kopienas balsij	45
3. daļa Profesionālās darbības padziļināšana: refleksijas, resursi un atsaucis.....	47
Refleksijas un novērtēšanas rīki.....	47
Ikdienas vides pārbaudes lapa	48
Pašrefleksijas žurnāla jautājumi	49
Ierosinājumi komandas un ģimenes sarunu uzsākšanai	50
Bērniem un ģimenēm draudzīgi atgriezeniskās saites rīki	50
Līdzdalības plānošanas tabula	51
Resursi un papildu informācija	53
ANO Konvencija par bērna tiesībām (UNCRC), 12. pants.....	53
ES Bērnu līdzdalības platforma.....	53
Lundy bērnu līdzdalības modelis.....	54
Materiālu kopums, lai iesaistītu bērnus no dzimšanas līdz 5 gadu vecumam lēmumu pieņemšanā	54
„Klausies-rīkojies-maini” rokasgrāmata par bērnu līdzdalību.....	54
Konkrētām valstīm paredzētie resursi	Error! Bookmark not defined.
7. Atsauces.....	55
8. Pielikumi.....	56
1. pielikums – Galveno terminu vārdnīca	56

2. pielikums — Bērnu līdzdalības pārbaudes lapa praktiķiem formālās un neformālās agrās bērnības aprūpes un izglītības iestādēs	58
3. pielikums - Praktiskie piemēri	62

1. daļa: Līdzdalības izpratne

1. daļa | Līdzdalības izpratne

Ievads: Kāpēc līdzdalība, kāpēc tagad?

Par ko ir šī rokasgrāmata?

Līdzdalība ir veids, kā mijiedarboties ar bērniem, atzīstot viņu tiesības tikt uzklautiem, viņu spēju dot savu ieguldījumu un viņu lomu kā aktīviem pilsoņiem šeit un tagad, ik brīdi, ik dienu.

Šī rokasgrāmata ir izstrādāta, lai atbalstītu praktiķus, kuri strādā ar maziem bērniem neformālās agrīnās bērnības izglītības un aprūpes (ECEC) vidē, lai ikdienas praksē ieviestu jēgpilnu bērnu līdzdalību. Neatkarīgi no tā, vai jūs strādājat neformālā spēļu centrā, bērnu grupā, vai kopienas centrā, šī rokasgrāmata ir domāta jums. Tā ir arī vērtīgs resurss speciālistiem, kuri strādā formālās agrīnās bērnības izglītības un aprūpes iestādēs un vēlas padziļināt savas zināšanas un izpratni par bērnu līdzdalību, kā arī smelties iedvesmu, kā to veicināt ikdienas darbā ar maziem bērniem un ģimenēm.

Līdzdalība šajā rokasgrāmatā ietver:

Ikdienas lēmumus (ko spēlēt, kā risināt problēmas, kā iekārtot telpu)

Grupu lēmumus (kā risināt konfliktus, kādus noteikumus izmantot, kādas stāstus stāstīt)

Kopienas ieguldījumu (ko bērni domā par parkiem, skolām, transportu vai drošību)

Līdzdalība izpaužas daudzās formās — kustībās, zīmējumos, žestos, skaņās, spēlēs, klusumā un vārdos. To veido attiecības, vide un iespējas.

Kam rokasgrāmata domāta?

Šī rokasgrāmata domāta ikvienam, kas strādā ar bērniem un ģimenēm neformālās ECEC vidēs, tostarp:

Kopienas izglītotājiem un koordinatoriem

Ģimenes atbalsta darbiniekiem un izglītojošā darba veicējiem

Brīvprātīgajiem un palīgiem neformālās mācību vietās

Praktiķiem, kas strādā, starpkultūru un starppaudžu vidē

Jums nav jābūt “līdzdalības ekspertam”. Šī rokasgrāmata palīdzēs jums pilnveidot to, ko jau darāt — novērot, klausīties, spēlēt un rūpēties — un parādīs, kā šīs ikdienas darbības var kļūt par spēcīgiem rīkiem iekļaušanai, rīcībspējai un mācīšanās procesam.

TOY4Participation projekts

Rokasgrāmata tika izstrādāta kā daļa no TOY4Participation projekta, kas ir Eiropas iniciatīva, kuru koordinē *International Child Development Initiatives* (ICDI). Projektā piedalās partneri no Bulgārijas, Horvātijas, Ungārijas, Itālijas, Nīderlandes, Polijas, Slovākijas, Latvijas, Slovēnijas un Ukrainas. Tā mērķis ir stiprināt jēgpilnu bērnu līdzdalību lēmumu pieņemšanā no dzimšanas līdz 10 gadu vecumam, jo īpaši neformālās agrās bērnības aprūpes un izglītības vidē. TOY4Participation veicina iekļaujošu, starppaaudžu un starpkultūru pieeju, nodrošinot, ka pat visjaunākie bērni un bērni no marginalizētām grupām saņem atbalstu, lai izteiktu savu viedokli un ietekmētu savu mācību vidi. Projektu līdzfinansē Eiropas Savienība ar CERV (Pilsonība, līdztiesība, tiesības un vērtības) programmas starpniecību.

TOY4Participation līdzdalības definīcija

Pamatojoties uz šajā rokasgrāmatā izklāstītajām teorijām, vērtībām un praksi, kā arī TOY4Participation partneru diskusijām, definīcija un pieeja līdzdalībai TOY4Participation ir šāda:

Līdzdalība ir:

- **Iekļaujoša un balstīta attiecībās:** balstīta uz sirsnīgām, savstarpējām mijiedarbībām starp bērniem un pieaugušajiem, tostarp ģimenēs
- **Verbāla un neverbāla:** respektē daudzās izteiksmes valodas, sākot no raudāšanas un rādīšanas ar pirkstu līdz zīmēšanai un stāstu stāstīšanai
- **Ikdienas un nepārtraukta:** ietverta ikdienas rutīnā, rituālos un spontānās tikšanās reizēs, neaprobežojoties ar īpašiem projektiem
- **Ietverta gan strukturētās izglītības vidē, gan neformālās, kopienas telpās,** piemēram, rotaļu centros, dienas centros vai mājās notiekošās grupu sanāksmēs

Šī definīcija atzīst, ka līdzdalība nav saistīta ar to, ka bērniem tiek dota vara pār pieaugušajiem, bet gan ar to, ka tiek radītas jēgpilnas iespējas bērniem tikt uzklusītiem, uztvertiem nopietni un iesaistītiem savu pieredžu veidošanā, ar ģimenes aktīvu iesaisti un atbalstu.

Tādejādi neformālās agrās bērnības aprūpes un izglītības praktiķi atbalsta līdzdalību:

- Radot siltas, uzticamas attiecības

- Novērojot bērnu signālus, ritmus un rutīnas
- Aicinot izteikt idejas, izmantojot atvērtus jautājumus un materiālus
- Dokumentējot un daloties ar to, ko bērni izsaka
- Aizstāvot bērnu viedokli plašākā pakalpojumu sniedzēju vai kopienas vidē.

Kā parādīs šī rokasgrāmata, līdzdalība var notikt, izvēloties rotaļlietu, veicot grupas projektu par vietējo parku vai zīmējot zīmējumu, kas rosina kopienas dialogu. Vislielākā nozīme ir tam, ka pieaugušie tic, ka bērniem ir kaut kas vērtīgs, ko teikt, un rada apstākļus, lai viņu viedoklis un attiecības varētu attīstīties.

Kā lietot rokasgrāmatu

Rokasgrāmata apvieno teoriju, praksi, metodes un paņēmienus. Rokasgrāmata sastāv no trīs daļām:

1. daļa | Līdzdalības izpratne

1. sadaļa iepazīstina un definē līdzdalības jēdzienu agrīnā bērnībā

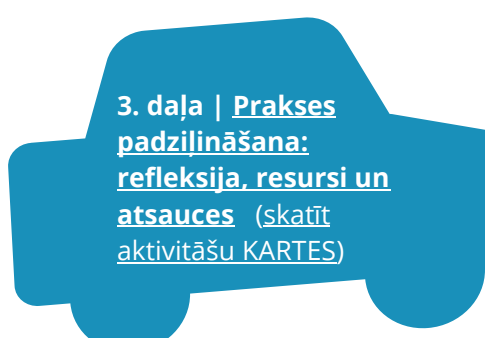
2. sadaļa pēta līdzdalības pedagoģiskos un uz tiesībām balstītos pamatus

2. daļa | Līdzdalība praksē

3. sadaļa definē bērna attīstībai atbilstošas pieejas līdzdalībai atbilstoši vecuma grupai (0–2, 3–6, 7–10)

4. sadaļa apraksta dažādas prakses, kā iekļaut līdzdalību ikdienas rutīnā

3. daļa | Prakses padziļināšana: refleksija, resursi un atsaucis (skatīt aktivitāšu KARTES)

5. sadaļā ir iekļauti rīki, lai pārdomātu, novērtētu un plānotu līdzdalību

6.–8. sadaļā piedāvāti gadījumu pētījumi, resursi, atsaucis un apmācību ieteikumi.

Šī nav rokasgrāmata, ko lasīt no vāka līdz vākam. Jūs varat izlasīt atsevišķas sadaļas, izdrukāt aktivitāšu kartes, pārdomāt kopā ar kolēģiem vai pielāgot metodes un paņēmienus savai situācijai.

Pamati: līdzdalība kā pedagoģiska un demokrātiska prakse

Bērnu līdzdalība kā tiesības

Bērnu līdzdalība ir bērnu aktīva un jēgpilna iesaistīšanās lēmumu pieņemšanā, aktivitātēs un iniciatīvās, kas ietekmē viņu dzīvi. Tā ir viena no pamat tiesībām, kas ietvertas ANO Bērnu tiesību konvencijas (UNCRC, 1989) 12. pantā. Tajā teikts, ka bērniem ir tiesības brīvi izteikt savu viedokli visos jautājumos, kas viņus skar, un viņu viedoklim ir jāpievērš pienācīga uzmanība, atbilstoši viņu

ANO Bērnu tiesību konvencija- 12. pants

Katram bērnam ir tiesības izteikt savu viedokli, jūtas un vēlmes visos jautājumos, kas viņu skar, un tiesības, lai viņa viedoklis tiktu ņemts vērā un uztverts nopietni. Šīs tiesības attiecas uz visiem gadījumiem, piemēram, imigrācijas procedūrām, lēmumu pieņemšanu par mājokli vai bērna ikdienas dzīvi mājās.

vecumam un briedumam.

12. pants nodrošina svarīgu pamatu praksei, politikai un pētniecībai, tostarp formālās un neformālās agrīnās bērniņas izglītības un aprūpes jomā. Tas atzīts, ka bērni ir tiesību subjekti no dzimšanas, apstiprinot, ka:

- bērni nav pasīvi aprūpes un izglītības saņēmēji,
- viņu viedoklis ir svarīgs,
- pieaugušajiem ir pienākums ieklausīties un reaģēt.

Tādējādi mazie bērni tiek uzskatīti par pilnvērtīgiem sociālās dzīves un tiesību subjektiem, kuri var izteikt savu viedokli, ietekmēt savu mācību vidi un veicināt savas kopienas veidošanu atbilstoši savam vecumam, spējām un kultūras kontekstam.

Kāpēc līdzdalība ir svarīga agrīnā bērnībā

Kad mazi bērni tiek jēgpilni iesaistīti lēmumu pieņemšanā un ikdienas dzīvē, viņi apgūst svarīgas prasmes un stiprina pašapziņu. Līdzdalība veicina:

- **mācīšanos un domāšanu** – bērni attīsta zinātkāri, radošumu un problēmu risināšanas prasmes, izpētot un pieņemot lēmumus;
- **valodu un komunikāciju** – sarunas par izvēlēm un ideju apmaiņa palīdz paplašināt vārdu krājumu un attīstīt sociālās prasmes;
- **pašapziņu un labklājību** – ja bērni tiek uzklausi, viņi jūtas droši, novērtēti un cienīti;
- **sociālo un emocionālo attīstību** – līdzdalība veicina empātiju, sadarbību un elastīgumu;
- **iekļaušanu un vienlīdzību** – visiem bērniem, tostarp bērniem ar invaliditāti vai no marginalizētām grupām, ir iespēja dot savu ieguldījumu un justies piederīgiem;
- **stiprākas attiecības** – līdzdalība padziļina uzticību starp bērniem, ģimenēm un izglītotājiem;
- **aktīvu pilsonisko līdzdalību** – agrīna līdzdalība veido godīguma, atbildības un iesaistīšanās ieradumus, sagatavojot bērnus kļūt par aktīviem savas kopienas pārstāvjiem.

Sākot no dzimšanas, līdzdalība, pat sīkās izpausmēs, palīdz bērniem izaugt par pašpārliecinātiem, spējīgiem un rūpīgiem cilvēkiem.

Kopumā, ģimeņu respektēšana un iesaistīšana līdzdalības praksē paplašina bērnu iespējas izteikt savu viedokli dažādās situācijās.

Kāpēc ir svarīgi iesaistīt ģimenes līdzdalības praksē

Mazu bērnu līdzdalība agrās bērnības izglītībā un aprūpē nenotiek izolēti. Tā ir ietverta bērnu attiecībās ar viņu aprūpētājiem un ģimenes locekļiem. Tāpēc bērnu tiesību uz līdzdalību respektēšana nozīmē arī ģimeņu lomas atzīšanu kā bērnu attīstības viedokļu tulkotājiem, starpniekiem un aizstāvjiem, jo īpaši attiecībā uz jaunākajiem un visneaizsargātākajiem bērniem.

Tas nozīmē, ka, atbalstot līdzdalību, praktiķiem jāieklausās ne tikai bērnos, bet arī viņu ģimeņu zināšanās un atziņās. Šī trīspusējā ieklausīšanās attiecībās starp bērniem, aprūpētājiem un praktiķiem nodrošina emocionāli drošu, nepārtrauktu un kultūrā balstītu pamatu, kas bērniem nepieciešams, lai izpaustu sevi un jēgpilni līdzdarbotos.

Skatīt arī apakšsadaļu „Pieaugušie kā mācīšanās virzītāji un atbalstītāji”.

Līdzdalība kā bērncentrētas pedagoģijas pamats

Līdzdalība agrīnā bērnībā nav tikai klausīšanās un viedokļu izteikšana, bet ir saistīta ar to, kā bērni izpēta, saprot un mijiedarbojas ar pasauli sev apkārt. Pedagoģiskās teorijas, kas uzsver līdzdalību, uzskata aktīvu iesaistīšanos sociālās un kultūras aktivitātēs par bērnu mācīšanās un attīstības virzītājspēku.

Mēs izceļam dažas no izcilākajām šīm teorijām un pieejām.

Ļevs Vigotskis – Sociokulturālā teorija

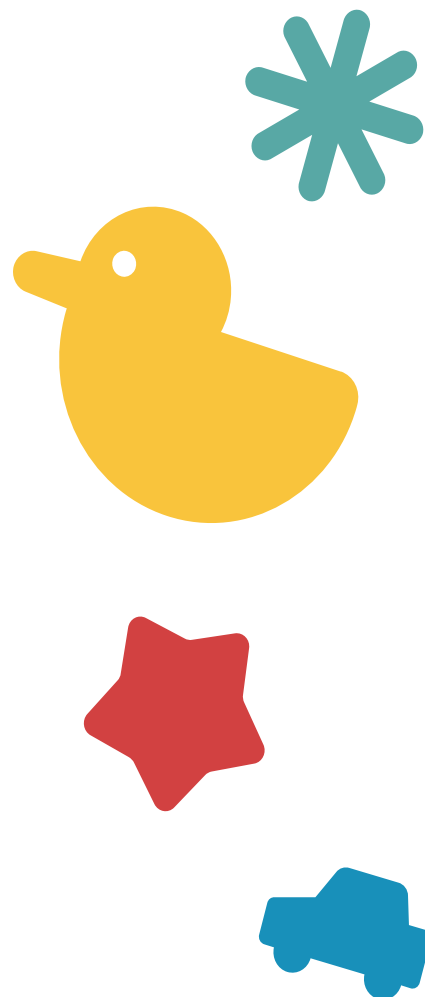
Krievijas psihologs Ļevs Vigotskis (1896–1934) bija viens no pirmajiem, kas uzsvēra, ka bērnu mācīšanās un attīstība sākas ar sociālo mijiedarbību un vēlāk tiek internalizēta kā individuāla domāšana. Viņš arī uzsvēra rotaļu kā būtisku mācīšanās avotu. Vigotska *sociokulturālā teorija* paredz, ka bērni mācās, vadīti līdzdarbojoties, kopā ar citiem zinošākiem cilvēkiem, piemēram, skolotājiem vai vienaudžiem. Teorija iedvesmoja pāreju uz attiecībās balstītām un dinamiskām mācību pieejām, kas uzsvēra zināšanu kopveidošanu, dialogu un līdzdalību. Šīs iezīmes ir redzamas daudzās agrās bērnības izglītības un aprūpes mācību programmu struktūrās un pieejās (sk. tabulu zemāk) (Hedges & Cullen, 2011).

Alison Clark – Mozaīkas pieeja

Izglītības pētniece Alison Clark 1990. gadu beigās Apvienotajā Karalistē izstrādāja **mozaīkas pieeju** (Clark, 2017). Tā atzīst, ka mazi bērni vislabāk iesaistītās caur rotaļām un spēlēm, līdzdalību pieredzes stāstu stāstīšanā un strukturētu dialogu, kas respektē viņu attīstības spējas. Pieeja piedāvā radošu sistēmu, kā ieklausīties mazu bērnu viedokļos agrīnās bērnības izglītības un aprūpes iestādēs, izmantojot sarunas (strukturētus dialogus), pastaigas (pastaigas pa iestādi, lai identificētu iecienītākās rotaļu vietas), kopīgu darbošanos un refleksiju.

Skatīt pedagoģisko karti 3: Mozaīkas pieeja

Laura Lundy – Lundy līdzdalības modelis

Lundy līdzdalības modelis, ko 2007. gadā izstrādāja Laura Lundy (Lundy, 2007), bērnu tiesību profesore Kvinas Universitātē Belfāstā, tiek plaši izmantots visā Eiropā. Tas piedāvā praktisku skatījumu 12. panta īstenošanai arī agrīnās bērnības iestādēs. Modelis izceļ četras komponentes:

Lundy līdzdalības modelis

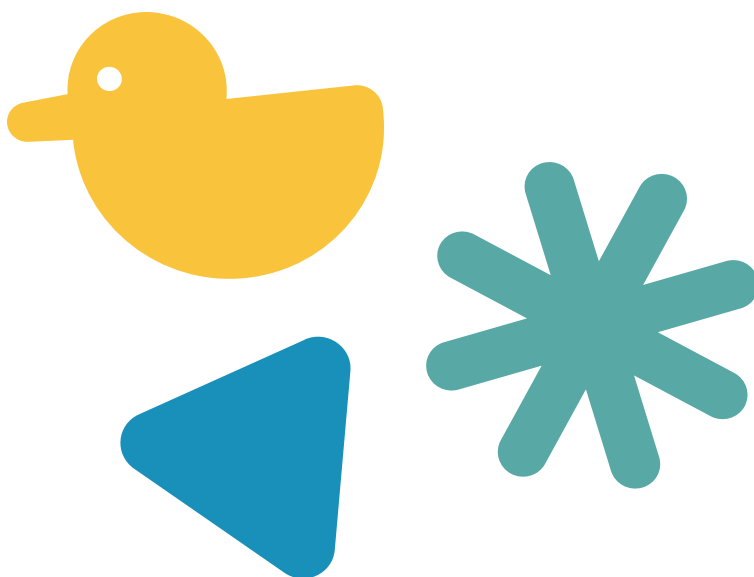

Šis modelis piedāvā veidu, kā konceptualizēt ANO Konvencijas 12. pantu, kura mērķis ir pievērst izglītības lēmumu pieņēmēju uzmanību atsevišķiem, lai gan savstarpēji saistītiem šīs normas elementiem. Četriem elementiem ir loģiska hronoloģiskā secība:

- **Vide:** bērniem jānodrošina drošas, iekļaujošas iespējas veidot un izteikt savu viedokli
- **Balss:** bērniem jāpalīdz izteikt savu viedokli
- **Atzīšana:** viedoklis ir jāuzklausā
- **Ietekme:** viedoklis ir jāņem vērā, ja tas ir atbilstoši

- 1. Vide:** bērniem jānodrošina drošas, iekļaujošas iespējas veidot un izteikt savu viedokli. Tas var būt stūrītis ar brīvi pieejamiem materiāliem, klusa telpa domāšanai vai elastīgs laiks grupu aktivitātēs.
- 2. Balss:** bērniem ir nepieciešams atbalsts, lai izteiktu savas idejas. Tas nozīmē dažādu izteiksmes veidu izmantošanu (zīmēšana, kustības, stāstīšana), neverbālo signālu atpazīšanu un pielāgošanos valodas vai attīstības atšķirībām.
- 3. Atzišana:** pieaugušajiem, kuriem ir ietekme, ir jāpievērš pastāvīga uzmanība bērnu izteikumiem un viedokļiem. Tas ietver klausīšanās rituālu izveidi, bērnu viedokļu dokumentēšanu un dalīšanos ar bērnu idejām ar ģimenēm un lēmumu pieņēmējiem.
- 4. Ietekme:** līdzdalība ir jēgpilna, ja bērnu idejas rada redzamas pārmaiņas. Tas var nozīmēt telpas plānojuma pielāgošanu, nākamā grupas projekta izvēli vai to, ka bērnu zīmējumi ietekmē kādu kopienas pasākumu.

Agrīnajā bērnībā šo modeli vislabāk var saprast kā ciklu, nevis pārbaudes punktu sarakstu. Četri aspekti viens otru papildina un attīstās praksē. Neformālās vidēs šie aspekti ir visefektīvākie, ja katrā posmā tiek iesaistītas arī ģimenes kā vides kopveidotāji, bērnu viedokļu atbalstītāji un partneri, kas pārdomā un reaģē uz bērnu ieguldījumu.

Līdzdalība un demokrātiskā pedagoģija

Kā redzams iepriekš aprakstītajās teorijās un modeļos, līdzdalība ir demokrātiskās pedagoģijas izpausme agrīnā bērnībā. Agrās bērnības izglītības un aprūpes praksē tas atspoguļojas bērnu darbības nozīmīgumā, piederības sajūtā un kopradīšanā:

Svarīgi, ka līdzdalība nav uzdevums (vai aktivitāte), ko jāizpilda, bet gan pieeja, ko pieņem pieaugušie.

Skatīt apakšsadaļu „Pieaugušie kā m un atbalstītāji”

Tas prasa, lai izglītotāji uzskatītu bērnus par spējīgiem dot savu ieguldījumu, un viņi attiecīgi veido agrās bērnības izglītības un aprūpes vidi un attiecības ar ģimenēm.

Šīs vērtības atspoguļojas daudzās agrās bērnības izglītības un aprūpes **programmu pieejās**, no kurām dažas ir īsi aprakstītas zemāk.

Reggio Emilia pieeja (Itālija)

Reggio Emilia pieeja ir izglītības filozofija, kas balstās uz priekšstatu par mazu bērnu kā personu ar spēcīgu attīstības potenciālu un tiesībām. Izglītības vidē gan bērniem, gan pieaugušajiem tiek dota iespēja augt, sadarboties un attīstīties, realizējot savu pilnu potenciālu kā intelligentiem, radošiem un holistiskiem indivīdiem. Mācīšanās tiek uzskatīta par kopīgu atklājumu, izpausmes un iespēju ceļojumu, kas balstās uz savstarpēju cieņu un ticību cilvēka potenciālam.

Galvenās komponentes ietver:

- **Bērna 100 valodas:** pārlicība, ka bērni var realizēt savu potenciālu daudzveidīgi, ja viņiem ir pieejama atbilstoša mācību vide. Pašizpausme ir ārkārtīgi svarīga vērtība. Bērnu atbalsta, lai viņi savas pieredzes attēlotu simboliski un mākslinieciski.
- **Vide kā „trešais skolotājs”:** mācību vide tiek uztverta kā izglītojoša un ir veidota tā, lai stimulētu estētisko un intelektuālo attīstību. Pieejamie materiāli un priekšmeti ir pievilcīgi un veicina iesaistīšanos un izpēti. Izglītotāji tiek mudināti nodrošināt „provokācijas” –izaicinājumus, kas rosina bērnu zinātkāri un iztēli, stimulē idejas, domāšanu un radošumu.

Te Whāriki agrīnās izglītības programma (Jaunzēlande)

Te Whāriki Curriculum ir Aotearoa (Jaunzēlande) agrīnās bērnības mācību programma, kas balstīta uz maoru vērtībām un holistisku, sociālkulturālu mācīšanās redzējumu. Programma pirmo reizi publicēta 1996. gadā un pārskatīta 2017. gadā, un tā nodrošina divu kultūru ietvaru, kas pozicionē bērnus kā kompetentus un pārliecinātus mācību procesa dalībniekus, kuri aktīvi veido savu mācīšanās ceļu.

Līdzdalība ir galvenais princips, kas ir iekļauts gan programmas filozofijā, gan ikdienas praksē. Bērni izvēlas mācību ceļus atbilstoši savām interesēm, un tos atbalsta pedagogi kā palīgi. Galvenā nozīme ir attiecībām ar vienaudžiem, pedagogiem un ģimenēm, un mācīšanās notiek, apvienojot dažādas paaudzes un kultūras. Atšķirīgs maoru pamatiedzīvotāju mācību ceļš, *Te Whāriki a te Kōhanga Reo* (maoru valodas mācību programma, kas nosaka Kōhanga Reo izglītības pamatus, pieeju un praksi), atbalsta maoru valodas apguvi.

Galvenās komponentes ir:

- **Stiprināšana (Whakamana):** Mācību programma veicina autonomiju un novērtē bērna aktīvu līdzdalību sava mācību ceļojuma veidošanā. Tā atzīst bērnu tiesības izteikt viedokli un pieņemt lēmumus jautājumos, kas viņus skar.
- **Holistiska attīstība (Kotahitanga):** Bērnu attīstība tiek skatīta kopumā — garīgā, emocionālā, fiziskā, intelektuālā un kultūras —, un līdzdalība tiek uzskatīta par neatņemamu visu viņu izaugsmes aspektu sastāvdaļu.
- **Ģimene un kopiena (Whānau Tangata):** Ģimenes tiek uzskatītas par partneriem mācību procesā. Mācību programma aicina tās iesaistīties pedagogiskajā procesā, piedaloties kopīgā mācīšanās procesa veidošanā ar bērniem un pedagogiem.
- **Attiecības (Ngā Hononga):** Cieņpilnas, savstarpējas attiecības ir pamatnosacījums. Bērni tiek mudināti iesaistīties kopīgā lēmumu pieņemšanā, dialogā un sadarbības spēlēs.

Aistear, agrīnās bērnības mācību programma (Īrija)

Aistear ir Īrijas valsts pirmsskolas izglītības programma bērniem no dzimšanas līdz sešu gadu vecumam. Tā tiek izmantota pirmsskolās, bērnudārzos un rotaļu grupās, un tās pamatā ir uzskats, ka bērni ir kompetenti, zinātkāri un aktīvi savas izglītības dalībnieki. Aistear, kas pirmo reizi tika ieviests 2009. gadā un atjaunināts 2024. gadā, atbalsta bērnu vadītu mācīšanos, izmantojot ikdienas pieredzi, kurā pedagogi darbojas kā palīgi, kas vada, novēro un reaģē. Programma ir veidota ap četrām savstarpēji saistītām tēmām: **Labbūtība, Identitāte un piederība, Komunikācija, Izpēte un domāšana**, kas visas veicina līdzdalību, pašizpaušmi un rīcībspēju.

Galvenās komponentes ir:

- **Bērnu vadīta mācīšanās:** bērni uzsāk un vada savu rotaļu un izpēti, ko veicina bagātīga, atsaucīga vide.
- **Pieaugušo loma:** izglītotāji rada iekļaujošu, demokrātisku vidi, kur bērnu viedokļi veido mācīšanās pieredzi.
- **Holistiskas tēmas:** mācīšanās ir integrēta emocionālajā, sociālajā, kognitīvajā un komunikatīvajā attīstības jomā, kas sakņojas bērnu ikdienas dzīvē.

Bērncentrētas, demokrātiskas pirmsskolas klases: Soli pa solim pieeja

Soli pa solim pieeja, ko izstrādājusi Open Society Foundations un popularizē ISSA, tiek īstenota Eiropā, Āzijā un Amerikā, un tā atbalsta bērncentrētu, demokrātisku pirmsskolas klašu veidošanu. Tā balstās uz pārliecību, ka mazi bērni ir aktīvi, spējīgi mācīties un, ka kvalitatīvai agrīnās bērnības izglītībai jābūt iekļaujošai, līdzdalību veicinošai un dažādību respektējošai.

Pieeja veicina kopīgu lēmumu pieņemšanu, atklātu komunikāciju un kritisko domāšanu jau no agra vecuma. Skolotāji darbojas kā palīgi un mācīšanās virzītāji, mijiedarbojoties ar bērniem un ģimenēm. Klasēs tiek veicināta bērnu autonomija, sadarbība un refleksija, mudinot bērnus uzņemties iniciatīvu, izteikt savu viedokli un piedalīties grupas dzīvē.

Galvenās komponentes ir:

- **Demokrātiska mācību vide:** klasēs valda kopienas gars, kur bērnu izvēles, viedokļi un tiesības ir ikdienas prakses centrā.
- **Ģimenes iesaistīšanās:** ģimenes tiek uzskatītas par partneriem izglītības procesā, tās piedalās plānošanā un refleksijā.
- **Reflektējoša mācību prakse:** izglītotāji iesaistās nepārtrauktā profesionālās attīstības procesā, kas vērsts uz taisnīgumu, izpratni par līdzdalību un bērnu nozīmīgumu.

Piemēri līdzdalības praksēm no Soli pa solim pieejas

1. Rīta aplis: ikdienas rituāls, lai izteiktu viedokli un stiprinātu piederības sajūtu

Rīta aplis ir strukturēta, bet elastīga ik rīta aktivitāte, kas iesāk pirmsskolas dienu. Tas nodrošina drošu, paredzamu vidi, kurā katrs bērns ir **ieraudzīts, uzklausīts un novērtēts**, veicinot spēcīgu **piederības un kopienas** sajūtu. Tas atspoguļo galveno demokrātijas principu, ka **katra balss ir svarīga**.

Īstenošanas prakse:

- Bērni sveicina viens otru un skolotāju kultūras tradīcijām atbilstošā veidā
- Izmanto „**runājošus priekšmetus**” (piemēram, mīkstu rotaļlietu, ko nodod no rokas rokā, lai norādītu uz runātāju secību)
- Skolotāji uzdod atvērtus jautājumus, veicinot dialogu
- Bērni piedalās dienas plānošanā un refleksijā par iepriekšējām aktivitātēm
- Kopīga lēmumu pieņemšana (piemēram, dziesmu izvēle, palīgu izvēle)

Rīta aplis rada **cieņas, emocionālās drošības un uzticēšanās atmosfēru**. Bērni iemācās **sarunāties**, izteikt savas izvēles un attīstīt empātiju. Laika gaitā tas veicina **kritisko domāšanu, komunikāciju** un sadarbību — visas būtiskās prasmes, kas nepieciešamas, lai iesaistītos demokrātiskajos procesos visā dzīves garumā.

2. Ģimenes klasē: uzticības veidošana, varas dalīšana

Šī prakse ietver vecāku un aprūpētāju uzaicināšanu aktīvi piedalīties mācību vidē ne tikai kā apmeklētājiem, bet arī kā **līdzizglītotājiem un kultūras veicinātājiem**. Tā stiprina **saikni starp mājām un skolu**, nostiprina mācīšanos un veido iekļaujošas, cieņpilnas partnerattiecības.

Īstenošanas prakse:

- „**Ģimenes piektdienu**” **organizēšana**, kurās vecāki vada aktivitātes vai dalās tradīcijās
- **Klases durvju atvēršana** novērošanai vai neformālai apmeklēšanai
- Vecāku piedalīšanās stāstu stāstīšanā, ēdiena gatavošanā vai rokdarbu aktivitātēs
- Tematisku projektu kopīga izstrāde (piemēram, mantojuma nedēļa, pastaigas dabā)
- Mājas vizītes un aptaujas, lai apkopotu informāciju par interesēm un vajadzībām
- Ģimeņu iesaistīšana stiprina **savstarpējo uzticēšanos** un **cieņu**, vienlaikus atspoguļojot dažādās identitātes klasē. Tas palīdz bērniem uztvert savas ģimenes kā **vērtīgus zināšanu nesējus**, veicina **kultūras nepārtrauktību** un padziļina vecāku iesaistīšanos bērnu izglītībā. Līdz ar to, mācību programma un darba plānošana pedagogam kļūst par **dialogu un iekļaujošu** procesu.

Ētiskie apsvērumi un bērnu līdzdalība

Lai nodrošinātu, ka līdzdalība ir droša, iekļaujoša un cieņpilna, Eiropas Padome **izceļ deviņus līdzdalības ētiskos standartus:**

1. **Pārredzama un informēta:** bērniem un ģimenēm jāzina, ko nozīmē līdzdalība un kā tiks izmantoti viņu viedokļi.
2. **Brīvprātīga:** bērnus nekad nedrīkst piespiest piedalīties. Piekrišanu var izteikt, izrādot interesi, iesaistoties vai izvēloties nepiedalīties.
3. **Cieņpilna:** pieaugušie novērtē to, ko bērni saka un parāda. Tas nozīmē, ka jāreaģē bez izsmiekla vai noraidījuma.
4. **Atbilstoša:** bērni iesaistās jautājumos, kas viņiem ir svarīgi — no uzskatu izvēles līdz apkārtējās vides drošībai.
5. **Bērniem draudzīga:** līdzdalības metodes jāpielāgo bērnu vecumam, attīstības līmenim un kultūras fonam.
6. **Iekļaujoša:** visiem bērniem, neatkarīgi no spējām, izcelsmes vai valodas, jābūt iespējai piedalīties.
7. **Atbalstīta ar apmācību:** pieaugušajiem ir nepieciešams atbalsts, lai attīstītu līdzdalības prasmes, piemēram, klausīšanos, refleksiju, u.c.
8. **Droša un jutīga pret riskiem:** jānodrošina bērnu aizsardzības pasākumi. Līdzdalība nekad nedrīkst pakļaut bērnus briesmām.
9. **Atbildīga:** atgriezeniskā saite ir svarīga. Bērniem jāzina, kā viņu viedoklis ietekmē lēmumus, un viņiem jābūt iesaistītiem turpmākajās norisēs.

Šie standarti pasargā no fiktīvas līdzdalības un palīdz integrēt līdzdalību ētiskā, pārdomātā praksē. Tie arī piedāvā sistēmu, kā iesaistīt ģimenes, nodrošinot pārredzamību, iekļaušanu un reaģēšanu uz viņu bažām un viedokļiem.

Pieaugušie kā mācīšanās virzītāji un atbalstītāji

Līdzdalība agrīnā bērnībā ir atkarīga no pieaugušo (praktizējošo speciālistu, skolotāju, vecāku un aprūpētāju) attieksmes un uzvedības. Pieaugušie nav pasīvi novērotāji vai distancēti eksperti; viņi ir mācīšanās virzītāji, līdz-veidotāji un līdz-reflektētāji. Būt par virzītāju nozīmē atpazīt, kad ir jāpakāpjas atpakaļ, kad jāatbalsta un kad jārikojas. Tas prasa pazemību un drosmi dalīties lēmumu pieņemšanas pilnvarās ar bērniem, kā arī ar ģimenēm. Kad speciālisti strādā sadarbībā ar ģimenēm, viņi bagātina bērnu līdzdalības kontekstu un rada saskaņotu, atbalstošu vidi gan mājās, gan kopienā.

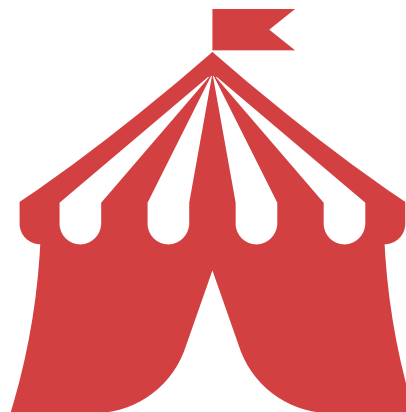
Faktiski vecāki un aprūpētāji ir bērnu pirmie un nozīmīgākie līdzdalības veicinātāji. Viņu iesaistīšanās stiprina bērnu darbību nozīmīgumu un veicina līdzdalību mājās un kopienā. Vecāki veicina bērnu līdzdalību:

- veicinot lēmumu pieņemšanu mājās, ļaujot bērniem izvēlēties aktivitātes, ēdienreizes un ikdienas rutīnas;
- atbalstot līdzdalību agrīnās izglītības vidē, sadarbojoties ar pedagogiem, lai izveidotu uz bērnu vērstu pieeju;
- aizstāvēt savu bērnu iesaistīšanos skolas padomēs, vietējās iniciatīvās un ārpuskolas aktivitātēs;
- aktīvi piedaloties pasākumos un veidojot attiecības ar agrās bērnības izglītības un aprūpes pakalpojumu sniedzējiem, skolotājiem un brīvprātīgajiem, darbojoties vecāku un skolotāju apvienībās.

Kopienas iesaistīšanās

Kopienas locekļi, tostarp vietējie līderi un lēmumu pieņēmēji, bibliotekāri, skolotāji un kultūras darbinieki, arī veicina bērnu līdzdalību:

- nodrošinot publiskas telpas, kur mazie bērni var spēlēties, mijiedarboties un iesaistīties lēmumu pieņemšanā;
- iekļaujot bērnu viedokli pilsētu plānošanā un kopienas attīstībā un nodrošinot, ka rotaļu laukumi, parki un kopienas telpas atspoguļo bērnu vajadzības;
- veicinot paaudžu līdzdalību, kur vecākie kopienas locekļi iesaistās diskusijās un sadarbības projektos ar maziem bērniem. Šī mijiedarbība var notikt, piemēram, iesaistoties mākslas

aktivitātēs vai amatniecības prasmju attīstīšanā, dārzkopībā, un mīklu risināšanu (TOY in Action, 2014).

Sadarbības pieejas nozīme

Lai bērnu līdzdalība būtu efektīva, ir nepieciešama sinerģija starp profesionāļiem, ģimenēm un kopienām. Skolām, pirmsskolas izglītības iestādēm un kopienu organizācijām ir jāsadarbojas, lai:

- izstrādātu kopīgas stratēģijas bērnu iesaistīšanai nozīmīgu lēmumu pieņemšanā;
- izveidotu atgriezeniskās saites mehānismus, lai bērni redzētu savas līdzdalības ietekmi;
- veicinātu attieksmes maiņu, lai visos sociālās dzīves aspektos tiktu novērtēts bērnu viedoklis.

Veicinot līdzdalību caur dažādām darbības jomām, pieaugušie var nodrošināt, ka mazu bērnu viedoklis tiek sadzirdēts, novērtēts un ņemts vērā gan ikdienas pieredzē, gan plašākos lēmumu pieņemšanas procesos.

Visu bērnu līdzdalība

Visiem bērniem ir tiesības piedalīties, bet daži var saskarties ar lielākiem šķēršļiem nekā citi. Tāpēc īpaša uzmanība jāpievērš bērniem, kuri bieži tiek izslēgti — nevis tāpēc, ka viņiem trūkst spēju, bet tāpēc, ka viņu apkārtējā vide, sistēma vai attieksme vēl neatbalsta viņu pilnīgu iesaistīšanos. Pielāgojot darba metodes, ir iespējams radīt telpu, kurās visi bērni tiek iekļauti, respektēti un uzklauti.

Bērni, kuri var saskarties ar papildu šķēršļiem:

- **bērni ar invaliditāti** var tikt izslēgti, ja telpas, darbības metodes vai saziņas veidi nav bērniem pieejami. Viņiem var netikt piedāvāts nepieciešamais laiks vai veids, lai veidotu uzticēšanos un izpaustu savas idejas un vēlmes.
- **bērniem no maznodrošinātām vai marginālizētām ģimenēm** var nebūt pieejami tie paši resursi vai drošas telpas. Ekonomiskie apgrūtinājumi un sociālā atstumtība var ierobežot viņu līdzdalību vai likt viņiem justies nevēlamiem.
- **bēgļu un migrantu bērni** bieži saskaras ar valodas barjerām, nepazīstamu ikdienas rutīnu vai kultūras atšķirībām. Daži bērni ir pārcietuši traumu vai nestabilitāti, kas ietekmē to, kā un kad viņi jūtas droši, lai izpaustu sevi.
- **Meitenes** var saskarties ar kultūras prasībām, kas ierobežo viņu brīvību izteikties vai uzņemties līdera lomu, īpaši publiskā vai grupas vidē. Dažās kopienās no viņām var sagaidīt, ka viņas pārāk agri uzņemsies pieaugušo pienākumus.

- **Ļoti mazi bērni (0-5 gadi)** bieži vien tiek atstāti novārtā, jo vēl neprot skaidri runāt. Taču viņi sazinās — caur rotaļām, kustībām, sejas izteiksmēm un citām pazīmēm — un viņiem ir idejas un preferences, ko ir vērts uz klausīt.

Veidi, kā atbalstīt visu bērnu līdzdalību:

- Izmantojiet vizuālos līdzekļus, žestus un priekšmetus, lai iekļautu bērnus, kuri nerunā vai vēl mācās valodu.
- Radiet drošu, draudzīgu vidi, kurā katrs bērns jūtas piederīgs.
- Aiciniet ģimenes dalīties ar kultūras tradīcijām, stāstiem vai dzimto valodu, lai veidotu uzticību un saikni.
- Atvēliet laiku individuālām sarunām vai klusām pārdomām, īpaši kautrīgiem vai nepamanītiem bērniem.
- Apstrīdīet dzimumu stereotipus, piedāvājot vienādas iespējas vadīt, pētīt un izteikt idejas.
- Izmantojiet rotaļas, mūziku, kustības un zīmēšanu kā veidus, kā ļoti mazi bērni var izteikt domas un jūtas.
- Strādājiet sadarbībā ar ģimenēm, lai izprastu katra bērna vajadzības, stiprās puses un vēlamās saziņas veidus.

Ar to ir noslēgusies 1. daļa. Jūs iepazināties ar līdzdalības definīcijām un to, kāpēc tā ir svarīga visu bērnu dzīvē uzzinājāt par līdzdalības neformālajā un formālajā ECEC pamatprincipiem un to saistība ar pedagoģisko un demokrātisko praksi. 2. daļā uzmanība tiks pievērsta līdzdalībai ikdienas praksē, strādājot ar dažāda vecuma bērniem, kas ir daļa no ikdienas rutīnas neformālajā agrās bērnības izglītībā un aprūpē.

2. daļa | Līdzdalība praksē

2. daļa | Līdzdalība praksē

Līdzdalības izpratne dažādās vecuma grupās

Līdzdalībai agrīnā bērnībā jābūt atbilstošai attīstības līmenim un balstītai bērna attiecībās, jo īpaši ar viņa tiešo vidi. Bērni no dzimšanas līdz 10 gadu vecumam izpaužas, veido attiecības ar citiem un iesaistās savā vidē ļoti atšķirīgi atkarībā no viņu vecuma, pieredzes un individuālajām vajadzībām. Visos posmos viņu spēja līdzdarboties tiek atbalstīta ar drošību, uzticību un atbalstu, ko sniedz viņu ģimenes un aprūpētāji.

Šajā sadaļā ir aprakstīts, kā jēgpilna līdzdalība var izpausties trīs vecuma grupās: 0–2 gadi, 3–6 gadi un 7–10 gadi.

Katrā vecuma grupas aprakstā ir iekļauti:

- būtiskākie attīstības aspekti;
- galvenās saziņas formas;
- pieaugušo un ģimenes lomas.

Iedvesmojoties no informācijas un pētījumiem, kas aprakstīti 1. daļas 2. sadaļā, katra vecuma grupa ir aprakstīta, ilustrējot bērnu līdzdalības iespējas katrā vecuma posmā.

0–2 gadi | „Es mijiedarbojos, tātad es piederu”

Attīstības apraksts:

Šajā posmā bērni veido uzticības, piesaistes un komunikācijas pamatus. Smadzeņu attīstība ir strauja, un mācīšanās notiek, izzinot pasauli caur maņām un attiecībām ar pazīstamiem pieaugušajiem. Saskaņā ar ANO Bērnu tiesību komitejas 7. vispārējo komentāru, pat visjaunākie bērni spēj veidot un izteikt viedokli, un pieaugušajiem, jo īpaši galvenajiem aprūpētājiem, viņi tajā ir jāatbalsta..

Kā piedalās bērni vecumā no 0 līdz 2 gadiem

Ar raudāšanu, čalošanu, smiešanos, balsis izmantošanu un, dažī, sākot lietot vārdus.

Ar sejas izteiksmi un ķermeņa kustībām

Izpētot priekšmetus ar savām maņām un koncentrējot uzmanību

Meklējot un reaģējot uz pazīstamiem aprūpētājiem

Kopīgi regulētās rutīnās un kopīgās aktivitātēs.

Pieaugušo un ģimenes loma

Sekoļiet bērna iniciatīvai rotaļās un ikdienas mijiedarbībā

Uzmanīgi novērojiet, lai interpretētu signālus un izpausmes

Piedāvāļiet vienkāršas, divu variantu izvēles, izmantoļot žestus, attēlus vai priekšmetus

Atspoguļoļiet un nosauciet emocionālos stāvokļus

Kopā ar bērnu regulēļiet ikdienas rutīnas, stiprinot drošību un paredzamību

Dalieties savos novēroļumos ar ģimenēm un aiciniet tās izteikt savas domas.

Piezīme: Ģimenes ir būtiski partneri, lai saprastu ļoti mazu bērnu signālus. Līdźdalība ietver kopīgu praktizēļošo speciālistu un vecāku vai aprūpētāju ieklausīšanos zīdaiņos un mazuļos.

Piemērus un stratēģijas skatiet [aktivitāšu kartītēs](#) vecuma grupai 0–2 gadi

3-6 gadi | „Es pētī, tādēļ es izlemju”

Attīstības apraksts:

Šajā posmā bērni attīsta valodu, iztēli un autonomiju. Viņi arvien vairāk cenšas izdarīt izvēli, izteikt savas preferences un iesaistīties sociālās sarunās. Saskaņā ar Aistear (Īrijas ECEC mācību programmas pamatnostādnes), bērni vecumā no 3 līdz 6 gadiem vislabāk attīstās vidē, kurā viņiem tiek sniegts atbalsts, lai viņi varētu vadīt, pētīt un izteikties.

Kā piedalās bērni vecumā no 3 līdz 6 gadiem

Stāstot stāstus, zīmējot, iztēlojoties un dziedot

Piedaloties sarunās, ievērojot secību un risinot problēmas kopā ar vienaudžiem

Izsakot savas preferences attiecībā uz materiāliem, rotaļām un ikdienas rutīnu

Reflektējot par savu pieredzi gan ar vārdiem, gan simboliskiem attēlojumiem

Pieaugušo un ģimenes loma

Nodrošiniet laiku un telpu pašvadītai izpētei

Atbalstiet bērnu verbālās un simboliskās izpausmes

Dokumentējiet un pārskatiet bērnu idejas kopā ar ģimenēm

Aiciniet dalīties ar ģimenes stāstiem, tradīcijām un pieredzi mājās.

Uzdodiet atvērtus jautājumus un piedāvājiet nozīmīgas izvēles

Piezīme: Praktiķiem un ģimenēm jāstrādā kopā, lai pamanītu bērnos veidojošos rīcībaspēju. Sarunas ar ģimenēm var sniegt dziļāku ieskatu tajā, kas viņiem ir svarīgs.

Piemērus un stratēģijas skatiet [aktivitāšu kartītēs](#) vecuma grupai 3-6 gadi

7-10 gadi | „Es iztēlojos, tādēļ es ietekmēju”

Attīstības apraksts:

Šajā vecuma grupā bērni sāk domāt loģiskāk, izjust dziļāku empātiju un izrādīt lielāku interesi par taisnīgumu, noteikumiem un sadarbību. Viņi arī sāk uztvert sevi kā daļu no plašākas pasaules.

Kā piedalās bērni vecumā no 7 līdz 10 gadiem

Ierosinot un vadot grupu projektus

Iesaistoties diskusijās un sarunās, stāstot stāstus

Zīmējot, fotografējot, uzstājoties un rakstot.

Novērtējot un pārveidojot telpas, ikdienas rutīnas vai grupas noteikumus

Sniedzot atsauksmes un piedaloties lēmumu pieņemšanas mehānismos.

Pieaugušo un ģimenes loma

Veiciniet sadarbības projektus un problēmu risināšanu

Saistiet bērnu ieguldījumu ar kopienas darbību

Veiciniet kritisko domāšanu un refleksiju

Iesaistiet bērnus un ģimenes kopīgā novērtēšanā un atgriezeniskās saites sniegšanā (sk. 6. sadaļu)

Piezīme: Ģimenes var atbalstīt vecāku bērnu līdzdalību, stiprinot viņu ieguldījumu mājās, aizstāvēt viņus un veidojot tiltu starp bērna viedokli un plašākām sistēmām.

Skatīt [aktivitāšu kartītes](#) vecuma grupai 7-10 gadi, lai redzētu piemērus un stratēģijas.

Nākamajā sadaļā „Līdzdalība ikdienas praksē” aprakstīti dažādi veidi, kā līdzdalību var iekļaut ikdienas dzīvē, rutīnās un attiecībās, koncentrējoties uz neformālu agrās bērnības izglītības un

aprūpes vidi. Tajā atradīsiet padomus, stratēģijas un piemērus, no kuriem izvēlēties atbilstošus dažādām situācijām.

Līdzdalība ikdienas praksē

Bērnu līdzdalībai neformālajā agrās bērnības izglītībā un aprūpē nav jābūt īpašam notikumam vai atsevišķai aktivitātei. Tā var un tai vajadzētu būt integrētai ikdienas ritmā, rutīnās un attiecībās, kas veido bērna pasauli. Šajā sadaļā mēs apskatīsim, kā līdzdalība izpaužas ikdienas brīžos un praksē, īpaši **neformālās izglītības un kopienas vidē**, piemēram, spēļu centros, kurus bērni un ģimenes apmeklē kopā.

Līdzdalība ir visietekmīgākā, ja tā ir:

- iekļauta rutīnās un rituālos
- spontāna un reaģē uz konkrēto situāciju
- bērniem saredzama un izprotama caur atgriezenisko saiti un turpmākajām darbībām
- iekļaujoša, ļaujot katram bērnam izteikties un tikt respektētam
- sakņota ģimenes attiecībās, atzīstot ģimenes par galvenajiem sabiedrotajiem un mazu bērnu viedokļu "tulkotājiem"
- brīvprātīga un atbilstoša vecumam (Shier, 2001)
- pielāgojama daudzām komunikācijas formām, materiāliem un metodēm.

Šī ir pieeja, kas mazus bērnus uzskata par kompetentiem, jēgpilnas mācīšanās veidotājiem un dalībniekiem, bet viņu ģimenes – par partneriem līdzdalībā. Spēļu centros un līdzīgās neformālās

vidēs līdzdalība ir ne tikai individuāla izpausme, bet arī dinamika starp bērniem un viņu ģimenēm, kā arī veids, kā viņi kopīgi veido, reflektē un iesaistās kopīgos lēmumos ar praktiķiem.

No rutīnām uz tiesībās balstītu praksi

Rutīnas nodrošina paredzamību, drošību un struktūru, bet tās piedāvā arī nozīmīgas līdzdalības iespējas, kas kļūst spēcīgākas un efektīvākas, ja tās ir iekļautas ikdienas praksē (Horgan, 2024). Zināšanas, kas iegūtas pieredzes ceļā, spēcīgāk ietekmē bērnu attīstību. Ja rutīnās tiek iekļautas arī līdzdalības iespējas, bērni tiek iedrošināti kopīgi veidot savu ikdienas pieredzi, aktīvi piedaloties.

Piemēri

Sasveicināšanās rituāli, kuros bērni izvēlas, kā sveicināt.

Uzkodas, kuras bērni izvēlas, palīdz sagatavot vai izdalīt.

Spirdzinājuma 'stacijas', kur bērni izvēlas, kad un ko dzert visas dienas garumā.

Refleksijas aplis, kurā bērni pārdomā, kas viņiem patika vai ko viņi iemācījās dienas/aktivitātes laikā.

Ģimenes var nostiprināt šīs rutīnas mājās un dalīties ar vērtīgām atziņām par bērnu komforta zonām, izvēlēm, vai jaunām interesēm, tādējādi uzturot konsekveni gan izglītības iestādē, gan ģimenē.

Uzziniet vairāk par to, kas ir bērnu līdzdalība un kas tā nav, Pedagoģiskajā kartē 2

“Soli pa solim” programmā bērni piedalās ikdienas rutīnās, piemēram, rīta aplī, klases sapulcēs un projektos balstītā mācīšanās procesā, kur viņi kopīgi izstrādā noteikumus, balso par aktivitātēm un reflektē par kopīgo pieredzi, tā veicinot spēcīgu viedokļa izteikšanas un savas rīcības spēju izjūtu un praktizējot demokrātiskas vērtības un rutīnas. (Vairāk informācijas par “Soli pa solim” programmu var atrast Rokasgrāmatas 3. pielikumā [Gadījumu izpēte](#)).

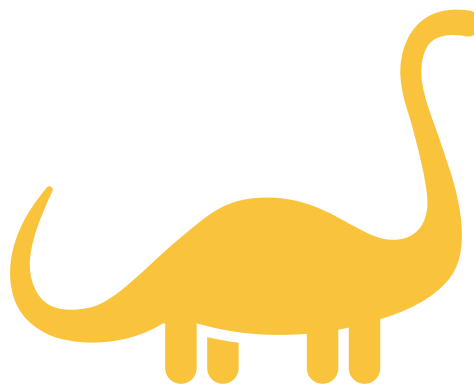
Veidojot izvēles rosinošu vidi

Līdzdalība uzplaukst vidē, kas piedāvā reālas un jēgpilnas izvēles. Šāda vide ļauj bērniem izvēlēties materiālus, vadīt savas rotaļas, izvēlēties draugus un ietekmēt telpas izmantošanu. Jebkura vide var veicināt bērnu līdzdalību, ja tā ir pielāgota viņu vajadzībām un vecumam atbilstošajām prasmēm. Vides piedāvātās izvēles iespējas jānodrošina arī atstumtības riskam pakļautiem bērniem, kā arī bērniem ar speciālām vajadzībām, tostarp fiziskiem un garīgiem traucējumiem.

Līdzdalību rosinoša vide ietver:

- simbolus vai fotogrāfijas pie atvērtajiem plauktiem, atvilktnēm
- dažādu aktivitāšu zonu Izveidi (zonas klusām rotaļām, radošām rotaļām, būvēšanai utt.)
- plašu dažādu dabas u.c. materiālu piedāvājumu
- bērnu ierosināto spēļu izmantošanu kā plānošanas avotu turpmākajām aktivitātēm.

Izglītotāji un ģimenes var kopīgi veidot šīs telpas, nodrošinot kultūras atbilstību un pazīstamību. Bērnu ieguldījumi — zīmējumi, vārdi, stāsti — var tikt redzami integrēti mācību vidē.

TOY spēļu centru vide visā pasaulē ir izveidota tā, lai veicinātu uz bērniem orientētas un bērnu pašu iniciētas aktivitātes, ņemot vērā dažādu vecuma grupu vajadzības. Piemēram, TOY spēļu centrs Zagrebā veicina bērnu līdzdalību, kopīgi nosakot noteikumus un kopīgi plānojot spēļu centra aktivitātes, materiālus un rotaļlietas (vairāk informācijas par TOY spēļu centriem Rokasgrāmatas 3. pielikumā [Gadījumu izpēte](#)).

Konfliktu un sarunu izmantošana kā demokrātiskas iespējas

Konflikti un domstarpības ir dabīgi notikumi starp cilvēkiem un piedāvā nozīmīgas mācīšanās iespējas demokrātiskai līdzdalībai. Ar pareizu orientāciju un atbilstošām metodēm konflikts var dot bērniem iespēju palielināt savu ietekmi un nostiprināt savu lomu kopienā, kļūstot par miera un sadarbības starpniekiem un veicinātājiem.

Veidi, kā atbalstīt līdzdalību konfliktu risināšanā:

Lomu spēles un leļļu teātris

Vieta, kur bērnam nomierināties (ar emociju kartēm, mīļlietiņām u.c.)

Kopā ar bērniem un ģimenēm veidoto noteikumu vizuāls attēlojums telpā

Valodas atbalsts, piemēram, teikumu iesākšana un emociju nosaukšana vārdos

Komunikācijas palīgīdzekļi, piemēram, nevardarbīga komunikācija, konstruktīvs dialogs un aktīva komunikācija

Emociju regulēšanas paņēmieni

Vienaudžu atbalsta grupas

Ģimenes var līdzdarboties, veidojot kopējus noteikumus un vērtības. Piemēram, ģimenes var aicināt iesaistīties, daloties ar saviem „mājas noteikumiem” vai savām vērtībām, tādējādi nodrošinot konsekvensi visās vidēs.

Ungārijā Partners Hungary Foundation izstrādāja konfliktu risināšanas programmu, kurā apmācīti speciālisti un pedagogi rada drošu, nenosodošu vidi, kurā konflikts tiek uzskatīts par dabisku bērnu sociālās attīstības sastāvdaļu, un koncentrējas uz to, lai palīdzētu bērniem izpaust emocijas, saprast citus un atrast savus risinājumus. (Vairāk informācijas par Partners Hungary Foundation pieeju konfliktu risināšanai var atrast [Rokasgrāmatas 3. pielikumā Gadījumu izpēte](#)).

Grupu aktivitātes pret individuālo viedokli

Lai gan grupu aktivitātes veicina sadarbību un sociālo mācīšanos, dalība tajās prasa arī pievērst uzmanību katra bērna individuālajai balsij. Izstrādājot vai īstenojot grupu aktivitātes, aktivitāšu vadītājiem jāveicina iespējas arī vienlīdzīgai individuālajai pašizpaušmei. Lai neaizēnotu mazāk aktīvos bērnus, vienmēr jāņem vērā grupas dinamika.

Ģimenes var sniegt ieskatu par to, kā viņu bērns vēlas iesaistīties. Individuālos mācību plānos var iekļaut dalības mērķus, kas ir atbilstoši bērna mācīšanās stilam un komforta līmenim.

Padomi

- Mainiet nodarbību aktivitātes, izmantojot darbu lielās grupās, mazās grupās un individuāli
- Ļaujiet bērniem atteikties no dalības vai piedalīties savā izvēlētajā veidā
- Izmantojiet materiālus, kas ļauj izpausties bez verbālas komunikācijas (mūzika, attēli, video, spēles)
- Dokumentējiet individuālos ieguldījumus, īpaši no klusākiem vai neverbāliem bērniem.

Moldovā, iniciatīvā „Bērnu rotaļu laukumi kopienā”, bērni izsaka savu viedokli gan individuāli, gan grupās. Tiek rīkotas diskusijas un debates, kurās bērni var dalīties ar savām domām, vajadzībām un vēlmēm kā grupa, vienlaikus daloties ar savām domām un vajadzībām individuāli, izmantojot viedokļu aptaujas, anketas un vizuālas aktivitātes, piemēram, plakātus un zīmējumus (vairāk informācijas par iniciatīvu „Bērnu rotaļu laukumi kopienā”, tostarp par bēgļiem no Ukrainas, var atrast Rokasgrāmatas 3. pielikumā Gadījumu izpēte).

Neverbālā un pirmsskolas vecuma bērnu komunikācija

Bērni, kuri vēl nerunā vai izmanto alternatīvas saziņas formas, ir pilnībā jāiekļauj līdzdalības procesos. Atbilstoši izveidotā vidē, bērni, kuri savas attīstības stadijas dēļ nav apguvuši prasmi izteikt savu viedokli, kā arī bērni, kuri psiholoģisku un garīgu faktoru vai traumatisku notikumu dēļ neizvēlas runu kā saziņas līdzekli, joprojām var piedalīties lēmumu pieņemšanas procesos.

Praktiskie paņēmieni ietver:

- Izvēles tabulu vai fotokaršu izmantošanu
- Fizisko kustību izmantošanu
- Digitālo rīku izmantošanu
- Skaņas radīšanas rīku vai muzikālu signālu piedāvāšanu
- Žestu spēles
- Interaktīvus stāstus ar rekvizītiem un taustāmiem elementiem.

Ģimenes var palīdzēt speciālistiem saprast, kuri rīki un signāli vislabāk darbojas viņu bērniem, un kopīgi radīt vizuālus vai sensorus palīglīdzekļus.

Ungārijā projekts „Pedagoģija” ietver mūzikas un kustību aktivitātes, kas ļauj bērniem radīt savus ritmus un dziesmas, neizmantojot verbālo valodu.

Itālijā TAU: *The Children’s Voice* izmanto vēlmju kastītes, kurās bērni var ielikt savus priekšlikumus, un viņu idejas tiek dokumentētas ar zīmējumiem, fotogrāfijām un video. (Vairāk informācijas par projektu „Pedagoģija” un TAU: *Bērnu balss* var atrast Rokasgrāmatas 3. pielikumā [Gadījumu izpēte](#)).

Iekļaujošas kultūras veidošana: valoda, funkcionālie traucējumi, traumas, migrācija

Iekļaujoša līdzdalība nozīmē atzīt un pielāgoties bērnu dažādajām spējām un vajadzībām, pašizpaušmes veidiem un izcelsmei.

Stratēģijas

- Izmantojiet norādes un stāstīšanu dažādās valodās
- Iekļaujiet dažādām kultūrām pazīstamus priekšmetus un dziesmas
- Reaģējiet, ņemot vērā bērna pārdzīvojumus, un piedāvājiet klusas atpūtas vietas
- Izstrādājiet starppaaudžu aktivitātes, iesaistot ģimenes un kopienas locekļus
- Nodrošiniet vizuālus grafiku un taktilus atbalsta līdzekļus bērniem ar neiroloģisko daudzveidību
- Iekļaušana tiek veidota kopā ar ģimenēm, kas dalās ar zināšanām par sava bērna vēsturi, identitāti un atbalsta vajadzībām. Līdzdalība kļūst par kopīgu rūpju un atzinības valodu

Moldovā iniciatīva „Bērnu rotaļu laukumi kopienā, tostarp bēgļiem no Ukrainas” rīko darbnīcas, kas ļauj bērniem iepazīt kultūras daudzveidību un uzzināt par citu kultūru tradīcijām un paražām, veicinot savstarpēju cieņu.

Starppaaudžu mācīšanās projekts „Kopā veci un jauni” (TOY) veicina vecāku cilvēku līdzdalību rotaļās, mācībās un radošās aktivitātēs ar bērniem, kas pozitīvā veidā ietekmē visas paaudzes. Iepazīstiet TOY iedvesmotas iniciatīvas piemēru Īrijā <https://www.toyproject.net/2023/09/immeasurable-gains-intergenerational-learning/>

(Vairāk informācijas par “Bērnu rotaļu laukumi kopienā, tostarp bēgļiem no Ukrainas”, un TOY projektu var atrast Rokasgrāmatas 3. pielikumā [Gadījumu izpēte](#)).

Bērnu līdzdalības saistīšana ar ģimenes un kopienas lēmumiem

Līdzdalība nedrīkst beigties pie agrās bērnības izglītības un aprūpes iestādes vārtiem. Kad bērnu viedoklis ietekmē lēmumus mājās un kopienā, viņi attīsta piederības sajūtu, jūtas stiprināti un iekļauti.

Padomi ģimenēm

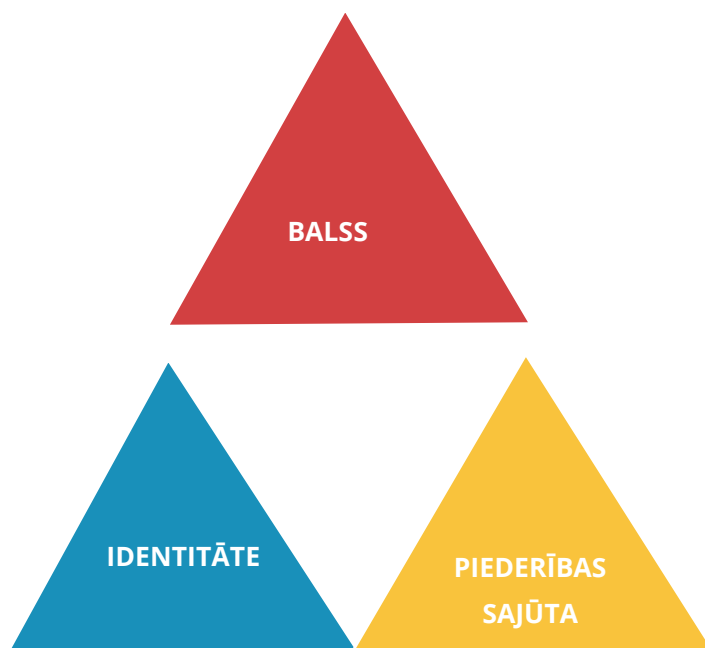
- Ļaujiet bērniem palīdzēt plānot ēdienreizes, izvēlēties apģērbu vai izlemt par nedēļas nogales izbraucieniem
- Iesaistiet bērnus ģimenes noteikumu izstrādē vai grāmatu un stāstu izvēlē
- Aiciniet izteikt viņu viedokli, apmeklējot parku, veikalu vai kultūras objektu
- Iesaistiet bērnus ģimenes darbos, piemēram, tīrīšanā, veļas žāvēšanā un maltīšu gatavošanā, lai veicinātu līdzdalību un kopīgu atbildību

Padomi agrās bērnības izglītības un aprūpes iestādēm

- Organizējiet ģimenes un bērnu projektus (piemēram, foto dienasgrāmatas, stāstu stāstīšana)
- Rīkojiet ģimenes pasākumus, kas veltīti līdzdalībai
- Aiciniet bērnus un ģimenes kopīgi veidot kopienas izstādes vai pasākumus.

Šis ģimenes - izglītības iestādes – vietējās kopienas “trīsstūris” stiprina balsi, identitāti un piederības sajūtu.

Ungārijā „Bērnu pilsoņu projekta” mērķis ir palielināt bērnu līdzdalību, kā arī stiprināt bērnu, vecāku un profesionāļu iesaisti vietējās kopienās Budapeštas rajonā. Tas iesaista bērnus kā aktīvus partnerus lēmumu pieņemšanā un programmās, kas ietekmē viņus vietējā līmenī, darbojoties vietējās pirmsskolas izglītības iestādēs teritorijā, kurā ir liela romu, imigrantu ģimeņu un maznodrošinātu ģimeņu koncentrācija. Viens no projekta rezultātiem ir rajona karte, kas izveidota ar vietējo bērnu līdzdalību un mudina bērnus izpētīt savu apkārtni un atzīmēt vietas, kurās viņi jūtas droši vai kurās, viņuprāt, nepieciešami uzlabojumi.

(Vairāk informācijas par “Bērnu pilsoņu projektu” var atrast <https://eurochild.org/news/child-participation-in-early-years-a-case-study-from-the-child-citizens-project-in-hungary/>)

Piemēri reālās dzīves lēmumiem, kurus bērni var ietekmēt

Ikdienas lēmumi

Kādus materiālus izmantot rotaļās

Kā iekārtot telpu rotaļām

Kādu uzkodu izvēlēties vai palīdzēt pagatavot

Kā pāriet no vienas aktivitātes uz citu.

Kolektīvie lēmumi

Līdzdalība kļūst reāla, kad bērni redz, ka viņu ieguldījums ir nozīmīgs un veido kopīgo dzīvi.

Kādu jaunu stāstu vai tēmu izpētīt

Kādu svētku pasākumu plānot

Kādi noteikumi jāievēro grupas nodarbībās

Kādas dziesmas vai valodas iekļaut rīta apļa laikā.

Bulgārijā projekts *“Mazie pārmaiņu arhitekti”* organizē bērniem veltītus seminārus, lai iesaistītu bērnus kā galvenos lēmumu pieņēmējus agrīnās bērnības iestāžu vides attīstībā.

Izmantojot radošas metodes un rotaļās balstītu mācīšanos (lomu spēles, stāstīšana, sensorās iesaistīšanās metodes), viņi mudina bērnus izteikt savas vajadzības un preferences, veidojot telpas, kas viņiem ir ideāli piemērotas.

(Vairāk informācijas par projektu *„Mazie pārmaiņu arhitekti”* var atrast Rokasgrāmatas 3. pielikumā *Gadījumu izpēte*)

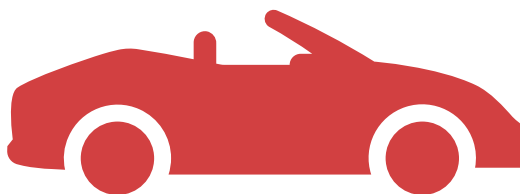
Līdzdalība pētniecībā, uzraudzībā un novērtēšanā

Maziem bērniem ir tiesības piedalīties ne tikai ikdienas lēmumu pieņemšanā, bet arī procesos, kuros tiek novērtēti, pētīti un uzlaboti pakalpojumi un vide, kurā viņi atrodas. Uzraudzība un novērtēšana, kā arī pētniecības darbības bieži vien tiek veidotas pieaugušajiem un pieaugušajiem, bet tās var un vajadzētu pielāgot, lai tajās jēgpilni iekļautu arī mazu bērnu viedokli.

Saskaņā ar ANO Bērnu tiesību konvenciju un jaunākajām atziņām agrīnās bērnības pētījumos, bērnu iesaistīšana uzraudzībā un novērtēšanā respektē viņu attīstības spējas un veicina atbilstošāku, reaģētspējīgāku un taisnīgāku programmu izstrādi.

Bērnu iesaistīšana pētniecībā, uzraudzībā un novērtēšanā var ietvert:

- vizuālas un rotaļās balstītas konsultācijas (piemēram, „uzglezno savu mīļāko dienas daļu”)
- emocionālos rīkus (piemēram, izmantojot emociju kartes vai krāsu žetonus, lai parādītu preferences vai reakcijas)
- bērnu reakciju uz izmaiņām rutīnā, telpā vai materiālos novērošanu un dokumentēšanu
- bērnu vadītu fotografēšanu vai ekskursijas pa viņu mīļākajām vietām izglītības iestādē vai tuvākajā apkārtnē
- kopīgus refleksijas brīžus ar ģimenēm, lai labāk izprastu bērnus un viņu pieredzi.

Bērnu iekļaušana pētniecības un uzraudzības un novērtēšanas procesos ne tikai nodrošina, ka viņu viedoklis tiek ņemts vērā uzlabojumu veikšanai, bet arī veicina kritisko domāšanu, piederības sajūtu un atbildību. Tas parāda, ka bērnu novērojumi, izjūtas un teiktais ir svarīgi — pat ja tie tiek izteikti caur spēlēm, žestiem, zīmējumiem vai, kā redzams zemāk minētajā piemērā, ar GoPro kamerām uzņemtajos attēlos.

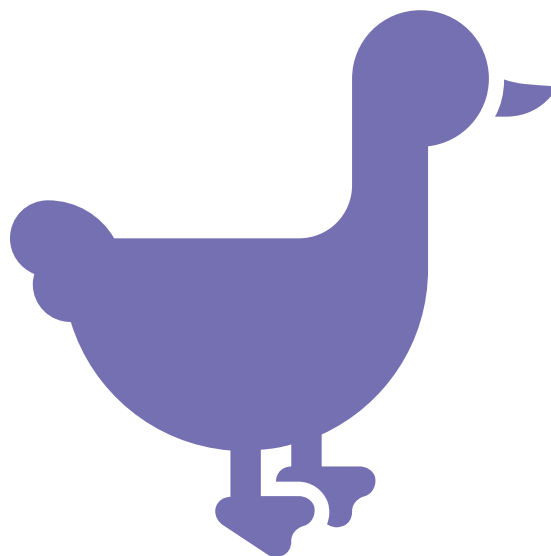
Savvaļas pedagoģija* un mazi bērni, izmantojot Mozaīkas pieeju

Šajā pētījumā tika pētīta 5–7 gadus vecu bērnu rīcība un perspektīvas par mācīšanos ārpus telpām viena mācību gada laikā, īpašu uzmanību pievēršot tam, kā viņi izmantoja koku zarus savā patstāvīgajā mācīšanās procesā — simboliski vai fiziski. Ārpus telpu aktivitātes vadīja bērni. Pētnieki ievēroja trīs mozaīkas pieejas posmus (Clark, 2017). **1. posms:** datu vākšanas fāze. Bērni vāca datus, izmantojot GoPro kameras un sarunās. **2. posms:** analīzes un interpretācijas fāze. **3. posms:** rezultātu piemērošana un rīcības fāze.

Rezultāti parādīja, ka koku zari un mežs bija būtiski elementi bērnu savvaļas pedagoģijā un palīdzēja bērniem izveidot saikni ar vietu. Bērni izmantoja koku zarus, lai veidotu konstrukcijas, būvētu mājas, izgatavotu darbarīkus, ieročus, slotas, mūzikas instrumentus un pat valūtu. Pētījumā tika īpaši uzsvērta nozīme, kāda ir mazu bērnu saiknei ar pazīstamām un personīgām vietām un savas tuvākās apkārtnes floras un faunas iepazīšanai.

Avots: Beattie AE, Scott S, Adler D. Wild Pedagogies and Young Children through the Mosaic Approach. Australian Journal of Environmental Education. Published online 2025:1-12. doi:10.1017/aee.2025.31

* *Wild Pedagogies* pēta saikni ar vietām, ainavām, dabu un savvaļas vidi izglītībā. Tā arī izaicina dominējošās izglītības versijas, kas uzstāj uz stingru kontroli pār izglītotājiem, skolēniem, mācību programmu un Zemi. - [Atsauce Jickling, Blenkinsop, Timmerman un De Danann Sitka-Sage2018](#)

Bērnu balss un ietekme pētījumā par starppaaudžu mācīšanos

Šajā pētījumā tika pētīta pirmsskolas izglītības pedagogu loma kā bērnu viedokļa un rīcības veicinātājiem pētniecībā. Tas bija daļa no doktora disertācijas par starppaaudžu mācīšanos kā pedagogisku stratēģiju pirmsskolas izglītības iestādēs Īrijā, kas izauga no starptautiskā projekta Together Old and Young (TOY) – Kopā veci un jauni.

Konsultējoties ar 70 bērniem, kas piedalījās pētījumā, tika izmantotas divas galvenās stratēģijas: „zīmē un runā” un „runā un klausies”. Metode „zīmē un runā” ļauj bērniem izpētīt jautājumus, kurus viņi paši uzskata par svarīgiem, un izteikt savu izpratni par šiem jautājumiem. Metode „runā un klausies” paredzēja, ka pedagogi uzmanīgi klausās neformālās un dabiskās mijiedarbībās starp bērniem un pedagogiem. Vecākiem tika lūgts aicināt savus bērnus runāt un/vai zīmēt par savu starppaaudžu mācīšanās pieredzi, un pēc tam pierakstīt bērnu komentārus par zīmējumiem.

Šo pieeju padarīja vērtīgāku:

1. Pedagogu pārlicība, ka bērniem ir demokrātiskas tiesības un kompetence kopīgi veidot savas dzīves jēgu.
2. Pedagogu zināšanas par bērnu un viņa dzīves vidi
3. Vecāku ieguldījums
4. Izglītotāju prasmes atbalstīt bērnu pētījuma procesā.

Saskaņā ar Annes Fitzpatrick pētījumu, bērnus ir svarīgi pozicionēt kā galvenos zināšanu radītājus, bet pedagogus – kā prasmīgus pētniekus, kas izmanto abu potenciālu, lai uzlabotu bērnu dzīvi pirmsskolas izglītības iestādēs.

Avots: : Fitzpatrick A & Halpenny, A M. Educators as enablers of young children’s voice and agency in research: messages from an Irish study on Intergenerational Learning. Published online 2025: 1-17. *European Early Childhood Education Research Journal*, 1–17.
doi:10.1080/1350293X.2025.2541327

No ikdienas līdzdalības līdz kopienas balsij

Ikdienas līdzdalība var iziet ārpus telpas vai rotaļu laukuma, jo īpaši, ja ģimenes ir iesaistītas kā partneri.

Piemēri:

- Projekti, kuros bērni un ģimenes identificē iecienītākās vai nedrošākās vietas kopienā
- Vizuālas izstādes, kas parāda, ko bērni vēlas savā apkaimē
- Bērni, kas piedalās politikas izstrādē un lēmumu pieņemšanas procesos.

Īrijā projekts *HUB na nÓg* piedāvāja rīku kopumu profesionāļiem un praktiķiem, kuri strādā ar maziem bērniem, lai palīdzētu iesaistīt viņus lēmumu pieņemšanā par jautājumiem, kas ietekmē viņu dzīvi. Tajā ir norādījumi, ieteikumi un labas prakses piemēri par to, kā veicināt bērnu iesaisti, mudinot viņus ikdienā izdarīt izvēli un uzņemties savam vecumam atbilstošas atbildības, tādējādi palielinot mazu bērnu redzamību un ietekmi politikā un praksē.

(Vairāk informācijas par *HUB na nÓg* var atrast Rokasgrāmatas 3. pielikumā *Gadījumu izpēte*).

Ar to ir noslēgusies rokasgrāmatas 2. daļa. 3. daļā iepazīsities ar virkni rīku un resursu, ko var izmantot apmācību nolūkos, kā atbalstu ikdienas praksē, kā arī uzraudzībā un novērtēšanā.

3. daļa | Profesionālās darbības padziļināšana: refleksijas, resursi un atsauces

3. daļa | Profesionālās darbības padziļināšana: refleksijas, resursi un atsauces

Refleksijas un novērtēšanas rīki

Refleksija un līdzdalības prakses novērtēšana ir nepieciešamas izaugsmei, atbildībai un nepārtrauktai uzlabošanai. Neformālās agrās bērnības izglītības un aprūpes vidēs, kur prakse ir elastīga un attiecībās balstīta, instrumenti, kas atbalsta strukturētu refleksiju, palīdz praktiķiem, komandām, ģimenēm un pat pašiem bērniem saprast un stiprināt savu līdzdalības kultūru.

Mazu bērnu līdzdalība ir cieši saistīta ar viņu attiecībām ar aprūpētājiem un ģimenēm. Rotaļu centros, kurus bērni un ģimenes apmeklē kopā, ir īpaši svarīgi veltīt laiku refleksijai par to, kā līdzdalību uztver ne tikai atsevišķi bērni, bet arī kā tā parādās ģimenes ikdienas rutīnu, vērtību un saziņas kontekstā. Lai nodrošinātu, ka līdzdalība ir jēgpilna un iekļaujoša, tajā jāņem vērā bērna personība, situācija, vide un jāiesaista ģimenes gan kā informācijas sniedzējas, gan kā līdzdalības līdzveidotājas.

Ir arī svarīgi atzīt, ka dažas ģimenes var nebūt pazīstamas ar bērnu līdzdalības jēdzienu vai var būt atturīgas pret to, jo īpaši, ja tas tiek formulēts bērnu tiesību, lēmumu pieņemšanas vai autonomijas kontekstā. Šo ģimenes bažu apzināšanās ar empātiju un skaidrību, var palīdzēt veidot savstarpēju uzticību un kopīgu izpratni. Līdzdalība neapdraud ģimenes lomu, bet to nostiprina, veicinot savstarpējo saikni, mācīšanos un cieņu.

Tāpēc šajā sadaļā ir iekļauti rīki, kas rosina refleksiju ne tikai par bērnu un speciālistu mijiedarbību, bet arī par to, kā ģimenes tiek iesaistītas, respektētas un iekļautas līdzdalības procesos.

Mēs piedāvājam piecus praktiskus rīkus, lai atbalstītu jūs šādā darbā:

- **ikdienas vides pārbaudes lapa**, lai novērtētu līdzdalības iespējas jūsu vidē
- **pašrefleksijas jautājumu kopums** individuāliem izglītotājiem
- **ierosinājumi komandas un ģimenes sarunu uzsākšanai**, lai iedvesmotu dialogu un kopīgu mācīšanos
- bērniem un ģimenēm draudzīgi **atgriezeniskās saites rīki**, lai noslēgtu līdzdalības ciklu

- **līdzdalības plānošanas matrica**, lai izstrādātu vai pielāgotu aktivitātes, paturot prātā līdzdalības veicināšanas iespējas

Ikdienas vides pārbaudes lapa

Šī novērtējuma tabula palīdz komandām saprast, kā viņu vide un rutīnas atbalsta nozīmīgu bērnu līdzdalību, tostarp to, vai ģimenes tiek uzņemtas kā daļa no izglītības iestādes kultūras. Izmantojiet to programmas plānošanas un novērtēšanas refleksijas vai kolēģu novērošanas laikā. Tā ir īpaši noderīga, gatavojoties komandas sanāksmei, ģimenes konsultācijai vai kā sākums sarunai ar mentoru.

Norādījumi: Atzīmējiet katru punktu ar: [Pastāvīgi], [Dažreiz], [Reti/Nekad]. Pēc tam pārdomājiet, kā šo praksi var stiprināt vai pielāgot.

Aspekts	Pārbaudes punktu saraksts
Aicinoša vide	Bērni un ģimenes tiek sveicināti personīgi un viņiem tiek piedāvātas izvēles iespējas, kā iesaistīties
Materiāli	Bērni var brīvi piekļūt dažāda veida materiāliem, kas piemēroti dažādām interesēm un spējām
Rutīnas	Bērni un ģimenes tiek iesaistīti lēmumu pieņemšanā par ikdienas rutīnu (piemēram, par dziesmu izvēli, stāstiem, pārejas veidiem no vienas aktivitātes uz citu).
Atspoguļojums	Bērnu balsis, radošie darbi un lēmumi ir redzami telpā kopā ar ģimenes ieguldījumu
Klausīšanās	Personāls dokumentē un pārskata bērnu un ģimeņu idejas, lai balstītos tajās turpmākajā plānošanā
Iekļaušana	Telpa atspoguļo kultūras un valodu daudzveidību un ir fiziski pieejama visiem.
Atgriezeniskā saite	Bērni un ģimenes redz, kā viņu ieteikumi ir ietekmējuši izmaiņas

Paplašināta Bērnu līdzdalības pārbaudes lapa praktiķiem formālās un neformālās agrās bērnības izglītības un aprūpes vidēs ir pieejama [2. pielikumā](#)¹. Tā ir izstrādāta, lai palīdzētu praktiķiem

¹ Lai iegūtu vairāk informācijas par Lundy modeli un rīkiem, skatiet 4. pedagoģisko karti.

pārdomāt un uzlabot līdzdalības integrēšanu ikdienas vidē, attiecībās, rutīnās un lēmumu pieņemšanā.

Pašrefleksijas žurnāla jautājumi

Šie jautājumi palīdz izglītotājiem novērot un pārdomāt savu ikdienas līdzdalības praksi. Refleksiju var veikt individuāli vai kopā ar mentoru vai kolēģi, lai iegūtu dziļāku ieskatu un ieraudzītu citas perspektīvas.

Padoms: Šos atvērtos jautājumus var izmantot komandas attīstībā, reflektīvā uzraudzībā un ģimenes sanāksmēs

- Ko es šodien pamanīju attiecībā uz to, kā bērni izteicās verbāli un neverbāli?
- Kad es devu bērniem iespēju izvēlēties, lemt vai ietekmēt? Kā viņi reaģēja?

- Kāda ir viena neliela, reāla izmaiņa, ko es varētu izmēģināt nākamreiz, lai veicinātu gan bērnu, gan ģimeņu līdzdalību?

- Kā es šodien sazinājos ar ģimenēm? Vai tā bija vienvirziena saziņa vai dialogs?
- Kuru bērnu balsis es dzirdēju visvairāk? Kurš bija klusāks vai mazāk pamanāms, un kāpēc?

- Kā es nodrošināju, ka katram bērnam bija iespēja piedalīties?
- Ko es šonedēļ iemācījos no ģimeņu viedokļiem vai novērojumiem?

Ierosinājumi komandas un ģimenes sarunu uzsākšanai

Šos atvērtos jautājumus var izmantot komandas attīstībā, reflektīvā uzraudzībā un ģimenes sanāksmēs. Tie palīdz pārnest līdzdalību no teorijas uz kopīgu ikdienas izpratni.

Komandām

Kāda ir jēgpilna līdzdalība mūsu vidē bērniem vecumā no 0 līdz 2 gadiem? No 3 līdz 6 gadiem? No 7 līdz 10 gadiem?

Kā mēs izmantojam konfliktu vai problēmu risināšanas brīžus kā līdzdalības iespējas?

Kādus lēmumus mēs regulāri pieņemam *par* bērniem, kurus varētu sākt pieņemt *kopā ar* viņiem?

Ko mēs darām, lai ģimenes justos aicinātas piedalīties lēmumu pieņemšanā?

Kādas uzkodas mēs varam ļaut viņiem izvēlēties vai palīdzēt pagatavot?

Ar ģimenēm

Kā jūsu bērns izsaka savas vēlmes vai idejas mājās?

Kā jūs vēlētos iesaistīties lēmumu pieņemšanā mūsu iestādē?

Kādas izvēles jūs vēlētos, lai būtu jūsu bērnam mūsu vidē?

Par ko jūsu bērns runā vai kā reaģē pēc dalības šajā programmā?

Bērniem un ģimenēm draudzīgi atgriezeniskās saites rīki

Atgriezeniskajai saiknei jābūt regulārai, vienkāršai un iekļaujošai. Šos rīkus var izmantot ikdienā vai nodarbību beigās, un tie nodrošina, ka ģimenes un bērni jūt, ka viņu ieguldījums tiek novērtēts.

- **"Jūs teicāt/ mēs izdarījām" tāfeles:** parādiet, kā idejas ir īstenotas, izmantojot simbolus, fotogrāfijas vai tekstus dažādās valodās.
- **Emociju kartes:** piedāvājiet bērniem un vecākiem dažādas emociju sejas vai ikonas (laimīgs, mierīgs, neapmierināts, noguris), lai viņi kopā varētu reflektēt.
- **Viedokļu līnijas:** bērni un ģimenes novieto žetonus vai stāv gar līniju, lai norādītu savas attieksmes vai preferences, piemēram, par aktivitāti vai uzskodu.
- **Atsauksmju burkas vai kastes:** nodrošiniet vietu anonīmām atsauksmēm, izmantojot žetonus, piezīmes vai zīmējumus.

Līdzdalības plānošanas tabula

Šis paraugs nodrošina, ka līdzdalība tiek ņemta vērā jau no plānošanas procesa sākuma. Tas ļauj arī veidot dialogu ar ģimenēm kā programmas līdzveidotājiem.

Līdzdalības elements

Plānošanas jautājumi

Vide	Kur un kad bērniem un ģimenēm būs vieta, lai izteikt savu viedokli? Vai telpā ir ir klusās, grupu un radošās zonas?
Balss	Kādas metodes ļaus visiem bērniem un ģimenēm piedalīties (zīmēšana, runāšana, žesti, aptaujas, fotoattēlu kopīgošana)?
Atzīšana	Kas klausīsies un kā bērni un ģimenes uzzinās, ka viņi ir tikuši uzklauti? Vai būs redzami rezultāti vai turpmākie pasākumi?
Ietekme	Kādus lēmumus bērni un ģimenes var faktiski ietekmēt? Kā mēs dalīsimies ar stāstu par viņu ietekmi (piemēram, izmantojot fotogrāfijas, biļetenus, stāstus)?

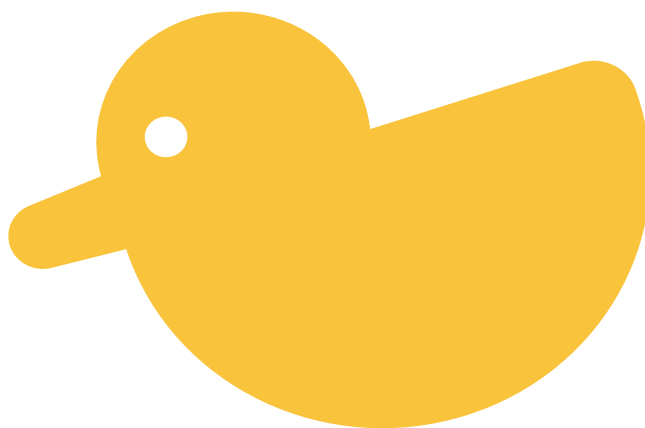
Ieteikums

Izdrukājiet tabulu un izmantojiet to komandas sanāsmēs vai plānošanas reizēs. Aiciniet ģimenes to pārskatīt un ieteikt papildinājumus vai alternatīvas.

Šis rīks ir iedvesmots no Lundy modeļa un atbalsta pārdomātu, vecumam atbilstošu plānošanu.

Tas ir elastīgs un var tikt pielāgots jūsu vietējiem apstākļiem. Visnozīmīgākais ir tas, ka tas veido refleksijas un kopīgas atbildības kultūru, padarot līdzdalību par dzīvu realitāti, kas ietver ne tikai bērnu, bet arī viņa uzticamos pieaugušos un plašāku kopienu.

Resursi un papildu informācija

ANO Konvencija par bērna tiesībām (UNCRC), 12. pants

[ANO Konvencija par bērna tiesībām](#) (UNCRC) ir svarīgs, juridiski saistošs līgums, ko parakstījušas 196 valstis un kas izklāsta katra bērna pamattiesības neatkarīgi no viņa rases, reliģijas vai spējām. UNCRC balstās uz četriem pamatprincipiem: nediskriminācija, bērna intereses, izdzīvošana un attīstība, kā arī bērna viedokļa respektēšana. Tā sastāv no 54 pantiem, kas aptver plašu tiesību spektru, tostarp tiesības uz izglītību, rotaļām, pārtiku, veselību, mājokli, privātumu, brīvību no vardarbības un tiesības tikt uzklausi.

ANO Konvencijas par bērna tiesībām (UNCRC) 12. pants ir vērsts uz bērnu tiesībām izteikt savu viedokli un to, ka šis viedoklis tiek ņemts vērā jautājumos, kas skar bērnus. Bērnu tiesību komitejas izdotais [12. vispārīgais komentārs](#) sniedz papildu norādījumus par to, kā interpretēt un īstenot šīs tiesības. Tajā uzsvērts, ka bērniem neatkarīgi no vecuma ir tiesības piedalīties un izteikt savu viedokli, ņemot vērā viņu attīstības spējas.

ES Bērnu līdzdalības platforma

[ES Bērnu līdzdalības platforma](#) tika izveidota kā daļa no [ES Bērnu tiesību stratēģijas](#), lai nodrošinātu bērnu tiesības piedalīties lēmumu pieņemšanā, kas viņus skar. Platforma ir telpa, kurā ES bērni un jaunieši līdz 18 gadu vecumam var izteikt savu viedokli un domas par jautājumiem, kas viņus skar, un piedalīties Eiropas Savienības lēmumu pieņemšanas procesos. Tās mērķis ir pastiprināt bērnu balsi un nodrošināt, ka viņu viedoklis tiek uzklauss diskusijās un lēmumu pieņemšanā, kas ietekmē viņu dzīvi.

Platforma savieno bērnus ar politikas veidotājiem un citām ieinteresētajām personām, veicinot komunikāciju un bērnu viedokļu iekļaušanu ES politikā un lēmumu pieņemšanā. Organizācijas, kas strādā ar bērniem, var pievienoties platformai, ļaujot šo organizāciju bērniem piedalīties. Platforma ietver Bērnu paneli, Padomdevēju padomi un Sekretariātu, kas visi kopā strādā, lai nodrošinātu nozīmīgu bērnu līdzdalību.

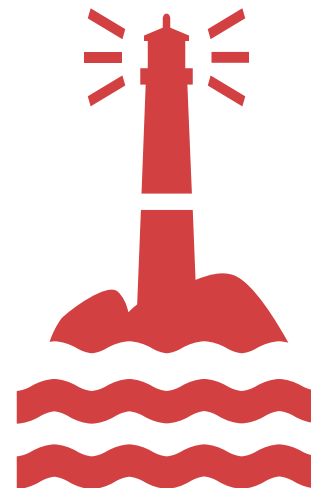

Lundy bērnu līdzdalības modelis

Lundy modeli izstrādāja akadēmiķe Laura Lundy, starptautisko bērnu tiesību profesore Belfāstas Karalienes Universitātes Izglītības fakultātē. Viņas modelis, kas sīki izklāstīts 2007. gada publikācijā British Educational Journal, piedāvā veidu, kā konceptualizēt bērna tiesības uz līdzdalību, kā noteikts ANO Konvencijas par bērna tiesībām 12. pantā. Tā mērķis ir pievērst lēmumu pieņēmēju uzmanību atsevišķiem, lai gan savstarpēji saistītiem, šīs normas elementiem. Četriem elementiem ir loģiska hronoloģiskā secība: vide, balss, atzišana, ietekme. Lundy līdzdalības modelis tika izcelts un atbalstīts Īrijas Bērnu un jauniešu lietu ministrijas nesenojā *Nacionālajā stratēģijā par bērnu un jauniešu līdzdalību lēmumu pieņemšanā (2015–2020)*.

Materiālu kopums, lai iesaistītu bērnus no dzimšanas līdz 5 gadu vecumam lēmumu pieņemšanā

Šis materiālu kopums ir par to, kā ieklausīties zīdaiņos, mazuļos un mazos bērnos un iesaistīt viņus lēmumu pieņemšanā par jautājumiem, kas ietekmē viņu dzīvi. To publicējis Hub an nÓg, Īrijas nacionālais izcilības un koordinācijas centrs bērnu un jauniešu līdzdalībai lēmumu pieņemšanā, pārstāvējot Bērnu, līdztiesības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes ministriju (DCEDIY).

Papildu resursi ietver:

- Vienas lapas ieteikumu lapa par to, kā iesaistīt lēmumu pieņemšanā bērnus no dzimšanas līdz 5 gadu vecumam
- Literatūras pārskats par metodēm, kā konsultēties ar bērniem no dzimšanas līdz 5 gadu vecumam (2024).

„Klausies-rīkojies-maini” rokasgrāmata par bērnu līdzdalību

„Klausies-rīkojies-maini” rokasgrāmata ir praktisks ceļvedis, kas izstrādāts, lai palīdzētu profesionāļiem jēgpilni īstenot bērnu līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos dažādās vidēs. Rokasgrāmatu izstrādājusi Eiropas Padomes Bērnu tiesību nodaļa. Tajā sniegta strukturēta, pakāpeniska metodika, kā iesaistīt bērnus lēmumu pieņemšanā, kas viņus ietekmē, tostarp neaizsargātus un atstumtības riskam pakļautus bērnus; rokasgrāmata aptver sagatavošanos un plānošanu, uzticības un saiknes veidošanu ar bērniem, atbilstošu jautājumu identificēšanu, bērnu viedokļu apkopošanu un rīcību atbilstoši tiem, kā arī procesa novērtēšanu.

7. Atsauces

- Brooker, L. (2017). *Mācīties spēlēt vai spēlēt, lai mācītos? Bērnu līdzdalība mājas un vides kultūrā*. Routledge.
- Clark, A. & Moss, P. (2011). *Klausīties maziem bērniem: mozaīkas pieeja*. Nacionālais bērnu birojs.
- Hedges, H. & Cullen, J. (2011). Līdzdalības mācīšanās teorijas: agrīnās bērnības pedagoģijas pamats. *Agrīnā bērnības attīstība un aprūpe*, 182 (7), 921.–940. lpp.
- Horgan, D. (2024). *Literatūras pārskats par metodēm konsultācijām ar bērniem no dzimšanas līdz 5 gadu vecumam*. Hub na nÓg & Bērnu, līdztiesības, invaliditātes, integrācijas un jaunatnes departaments.
- Lundy, L. (2007). „Balsi” nepietiek: Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par bērna tiesībām 12. panta konceptualizācija Bērnu tiesībām. *British Educational Research Journal*, 33 (6), 927.–942. lpp.
- Shier, H. (2006). *Ceļi uz līdzdalību: iespējas, izdevības un pienākumi*. Bērni un sabiedrība, 15 (2), 107.–117. lpp.
- TOY Project Consortium. (2014). *Kopā vecie un jaunie – rīku komplekts. Apmācību rokasgrāmata starppaaudžu mācīšanās iniciatīvām*, Leiden: TOY Project.
- Apvienoto Nāciju Organizācija. (1989). *Konvencija par bērna tiesībām*. Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra cilvēktiesību jautājumos birojs. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

8. Pielikumi

1. pielikums – Galveno terminu vārdnīca

Termins	Vienkāršā valodā
Atbilstošs vecumam	Bērna attīstības stadijai, sapratnei un vajadzībām atbilstošs. Tas nozīmē, ka tiek izmantoti vārdi, aktivitātes un gaidas, kas atbilst bērna vecumam un spējām.
Bērna rīcībspēja	Bērna spēja un tiesības izdarīt izvēli, izrādīt preferences un ietekmēt to, kas ar viņu notiek.
Bērncentrēta pedagoģija	Pedagoģiskā pieeja darbā ar maziem bērniem, kas liek centrā viņu idejas, intereses un mācīšanās veidus. Tas nozīmē ļaut bērniem izdarīt izvēli, izpausties un mācīties rotaļājoties. Pieaugušie atbalsta bērnus, klausoties, novērojot un radot drošu, bagātīgu vidi, kurā katrs bērns var piedalīties un justies novērtēts.
Bērna vadība	Kad darbība vai ideja rodas no bērna, un pieaugušais seko viņa vadībai vai atbalsta viņa lēmumu.
Bērnu līdzdalība	Bērnu iesaistīšana lēmumos, aktivitātēs un ikdienas darbībās, kas ietekmē viņu dzīvi. Pat zīdaiņi un mazi bērni var piedalīties, izmantojot žestus, spēles un izpausmes.
Bērnu tiesības	Tiesības, kas ir katram bērnam vienkārši tāpēc, ka viņš ir cilvēks, kas nav sasniedzis 18 gadu vecumu. Tās aizsargā Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par bērna tiesībām (UNCRC) un ietver tiesības uz drošību, tiesības tikt uzklautam, tiesības mācīties un spēlēties, tiesības izpausties, tiesības augt atbalstošā ģimenē vai kopienā un tiesības, lai visos lēmumos, kas viņus ietekmē, tiktu ievērotas bērnu intereses.
Kopīga veidošana	Bērni, ģimenes un pieaugušie, kas sadarbojas, lai veidotu mācīšanos, ikdienas rutīnas un vidi.
Lēmumu pieņemšana	Process, kurā tiek izdarīta izvēle starp vairākiem variantiem. Līdzdalības kontekstā tas nozīmē dot bērniem reālas iespējas ietekmēt notiekošo — sākot no mazām ikdienas izvēlēm līdz lieliem grupas lēmumiem.

Demokrātiskā pedagogija Pieeja mācīšanai un aprūpei, kas novērtē bērnu viedokli, dod viņiem reālas izvēles iespējas un izturas pret viņiem kā pret spējīgiem pilsoņiem.

Ikdienas līdzdalība Līdzdalība, kas notiek dabiski ikdienas rutīnā — piemēram, izvēloties uzkodas, iekārtojot rotaļu zonas vai izvēloties stāstus.

Atgriezeniskās saites cikls Veids, kā parādīt bērniem un ģimenēm, ka viņu idejas ir uzklautas — un kas tika darīts kā rezultātā.

Reālas un jāgpilnas izvēles Izvēles, kas ir reālas, nevis izdomātas. Tās dod bērniem iespēju pieņemt lēmumus, kas viņiem ir svarīgi — piemēram, ar ko spēlēt vai kā kaut ko darīt. Pieaugušais respektē bērna izvēli un seko to īstenošanai. Šīs izvēles palīdz bērniem justies pārliecinātiem, uzklautiem un iesaistītiem.

Iekļaujoša līdzdalība Nodrošināt, ka katram bērnam, neatkarīgi no viņa spējām, izcelsmes vai valodas, ir iespēja piedalīties un tikt uzklautam.

Neverbālā komunikācija Veidi, kā izteikt domas, neizmantojot vārdus, piemēram, ķermeņa kustības, sejas izteiksme, skaņas vai zīmējumi.

Rotaļās balstīta līdzdalība Rotaļas izmantošana kā galvenais veids, kā bērni var izpausties, risināt problēmas un izdarīt izvēli.

Refleksija Laiks, lai pārdomātu notikušo, bērnu izjūtas, apgūto un to, ko nākamreiz varētu darīt labāk.

Pozitīva mijiedarbība Uzticības veidošana ar bērniem un ģimenēm, izmantojot sirsnīgas, cieņpilnas attiecības — pamats reālai līdzdalībai.

Rutīnas Rutīnas ir regulāras, atkārtotas bērna dienas daļas — piemēram, ierašanās, ēšana, spēlēšanās, atpūta vai došanās mājās. Tās dod bērniem paredzamības, drošības un struktūras sajūtu. Rutīnas ir arī nozīmīgi brīži līdzdalībai, jo bērni var piedalīties lēmumu pieņemšanā, palīdzēt uzdevumu veikšanā un izteikt savas preferences.

Atbalsts Atbalsts, ko pieaugušie sniedz, lai palīdzētu bērniem izmēģināt jaunas lietas, piedalīties lēmumu pieņemšanā vai pilnīgāk izpaust sevi.

2. pielikums — Bērnu līdzdalības pārbaudes lapa praktiķiem formālās un neformālās agrās bērnības aprūpes un izglītības iestādēs

Mērķis: Šī pārbaudes lapa palīdz pirmsskolas izglītības speciālistiem pārdomāt un uzlabot līdzdalības integrēšanu ikdienas vidē, attiecībās, rutīnās un lēmumu pieņemšanā. To var izmantot individuāli, komandā vai kopā ar ģimenes/kopienas partneriem.

Norādījumi: Katrā punktā atzīmējiet savu pašreizējo prakses vērtējumu:

✓ Jā, pastāvīgi — Dažreiz X Reti vai nekad

Izmantojiet refleksijas jautājumus, lai vadītu komandas diskusijas un uzlabojumu plānošanu.

1. Vide un atmosfēra

Pārbaudes punktu saraksts	Pārdomu jautājums	✓ / — / X
Fiziskā telpa rosina izpēti un izvēli.	Vai bērni var brīvi piekļūt materiāliem, kas viņus interesē?	
Vide atspoguļo bērnu un ģimeņu kultūru, valodas un identitāti.	Kādi telpas elementi atspoguļo bērnu identitāti?	
Ir redzami materiāli, kas atspoguļo bērnu un ģimeņu idejas un ieguldījumu.	Vai mēs parādām to, ko bērni saka, dara vai izvēlas?	

2. Klausīšanās un komunikācija

Pārbaudes punktu saraksts	Pārdomu jautājums	✓ / — / X
Bērniem regulāri tiek jautāts par viņu viedokli, simpātijām un idejām.	Kā mēs apkopojam bērnu viedokļus, kas nav tikai gadījuma rakstura komentāri?	
Pieaugušie uzmanīgi klausās un atbild jēgpilni.	Vai mēs mainām kaut ko, pamatojoties uz to, ko izsaka bērni?	
Lai atbalstītu izteikšanos, tiek izmantotas vizuālas, žestu vai sensoras metodes.	Kā mēs nodrošinām, ka tiek uzklautīti visi bērni (piemēram, neverbālie, daudzvalodīgie)?	

3. Attiecības un varas dalīšana

Pārbaudes punktu saraksts	Pārdomu jautājums	✓ / — / X
Bērni tiek uzskatīti par spējīgiem un kompetentiem partneriem.	Vai mēs uzticamies bērniem, ka viņi var sniegt nozīmīgu ieguldījumu?	
Ģimenes tiek iesaistītas sarunās par bērnu līdzdalību.	Kā mēs komunicējam ar ģimenēm par līdzdalību?	
Praktiski pārdomā savu ietekmi un lomu lēmumu pieņemšanā.	Kad mēs atkāpjamies un ļaujam bērniem vadīt?	

4. Izvēle, spēle un iniciatīva

Pārbaudes punktu saraksts	Pārdomu jautājums	✓ / — / X
Bērniem ir izvēles iespējas (rotaļās, ikdienas rutīnā un pārejas momentos).	Cik bieži bērni izvēlas, ko, kur un kā darīt?	
Tiek īstenotas bērnu ierosinātās aktivitātes.	Vai bērnu idejas ietekmē to, kas notiek šodien?	
Spēļu materiāli un telpas veicina brīvu izpēti.	Vai mēs ļaujam bērniem lietot lietas/materiālus veidos, kādus mēs nebijām plānojuši?	

5. Kopīga lēmumu pieņemšana

Pārbaudes punktu saraksts	Pārdomu jautājums	✓ / — / X
Bērni ietekmē lēmumus par noteikumiem, ikdienas rutīnu un aktivitātēm.	Kādi nesen pieņemtie lēmumi ietvēra bērnu viedokli?	
Tiek izmantota balsošana, grupu diskusijas vai plānošanas tāfeles.	Vai mēs regulāri izmantojam līdzdalības instrumentus (piemēram, balsošanas trauki, izvēles tāfeles)?	
Tiek īstenoti lēmumi, kuru pieņemšanā piedalījās bērni.	Kā mēs parādām bērniem viņu viedokļa ietekmi?	

6. Atgriezeniskā saite un turpmākā rīcība

Pārbaudes punktu saraksts	Pārdomu uzdevums	✓ / — / X
Bērni saņem atgriezenisko saiti, kad izsaka savu viedokli.	Vai mēs sakām „paldies” vai „mēs izmantojām tavu ideju”?	
Tiek izmantoti tādi rīki kā „Tu teici / Mēs izdarījām” vai refleksiju aplī.	Kādas redzamas pazīmes mums ir par bērnu ieguldījumu?	
Ģimenes tiek informētas par bērnu ieguldījumu.	Vai mēs rosinām ģimenes priecāties par bērnu līdzdalību?	

7. Iekļaušana un pieejamība

Pārbaudes punktu saraksts	Pārdomu jautājums	✓ / — / X
Līdzdalības rīki ir pielāgoti attīstības, sensorajām vai valodas vajadzībām.	Kā mēs novēršam šķēršļus izpausmei un izvēlei?	
Visi bērni tiek mudināti piedalīties, ne tikai tie, kuri ir visrunīgākie vai vispārliciecinātākie.	Vai ir kāds, kas ‘izkrīt’ no līdzdalības?	
Tiek pieņemtas un novērtētas dažādas saziņas formas.	Vai mēs novērtējam zīmējumus, žestus vai kustības tikpat augstu kā vārdus?	

8. Pārejas momenti un ikdienas rutīnas

Pārbaudes punktu saraksts	Pārdomu jautājums	✓ / — / X
Bērni palīdz izstrādāt vai izvēlēties pārejas momentu veidus (dziesmas, signālus, palīgus).	Kā pārejas veicina autonomiju un samazina stresu?	
Pieaugušie sagatavo bērnus pārmaiņām, izmantojot vizuālos materiālus, stāstus vai diskusijas.	Vai mēs pārrunājam ar bērniem, pirms kaut kas mainās?	
Bērni var reflektēt par dienas ritmu.	Vai mēs iesaistām bērnus dienas ritma veidošanā?	

9. Uzraudzība, novērtēšana un mācīšanās

Pārbaudes punktu saraksts	Pārdomu jautājums	✓ / — / X
Bērni tiek aicināti pārdomāt, kas izdevās vai kas viņiem patika.	Kad mēs jautājam bērniem, kas viņiem patika — un kāpēc?	
Novērtēšanas rīki ietver vizuālas, rotaļās vai stāstos balstītas metodes.	Vai mēs pielāgojam savus atgriezeniskās saites rīkus dažādiem vecumiem?	
Ģimenes kopīgi pārdomā bērnu līdzdalību un tās ietekmi.	Vai vecāki ir daļa no mūsu "mācīšanās cikla" ar bērniem?	

10. Kapacitātes stiprināšana un profesionālā izaugsme

Pārbaudes punktu saraksts	Pārdomu jautājums	✓ / — / X
Personāls saņem apmācību vai atbalstu par līdzdalības metodēm.	Kad pēdējo reizi mēs uzzinājām kaut ko jaunu par šo tēmu?	
Komandām ir radītas iespējas refleksijām par aizspriedumiem, varu un iekļaušanu.	Vai mēs jūtamies komfortabli, domājot par to, kā mūsu pieņēmumi ietekmē līdzdalību?	
Līdzdalība tiek apspriesta darbinieku sanāsmēs un plānošanā.	Vai mēs atpazīstam formālu līdzdalību, plānojam un īstenojam reālu un jēgpilnu bērnu līdzdalību?	

3. pielikums – Praktiskie piemēri

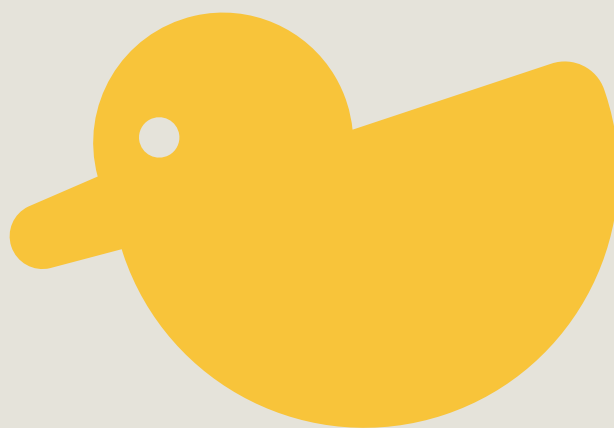
Šajā TOY līdzdalības rokasgrāmatas sadaļā mēs aprakstām 16 izglītības prakses un iniciatīvas, kas parāda bērnu līdzdalību dažādās Eiropas valstīs (un viens piemērs no ārpus Eiropas). Lai gan to konteksts, formāts un īstenošana var atšķirties, tām ir kopīgs mērķis veicināt jēgpilnu bērnu līdzdalību agrīnās izglītības vidē. Lielākā daļa no aprakstītajām iniciatīvām jau tiek īstenotas vairākus gadus un ir devušas pozitīvus un taustāmus rezultātus bērniem un viņu ģimenēm.

Mēs esam pateicīgi visām organizācijām, kas dalījās ar šiem bērnu līdzdalības piemēriem. Mēs ceram, ka tie informēs un iedvesmos citus iekļaut bērnu līdzdalību savā praksē un lēmumu pieņemšanas procesos. Ja jums ir nepieciešama papildu informācija no iniciatīvu īstenotājiem, ir norādīta katras iniciatīvas kontaktinformācija.

Lai apskatītu pedagoģisko prakšu piemērus, skatiet: [TOY4Inclusion \(2025\). TOY4PARTICIPATION rīkkopa: 3. pielikums – Gadījumu izpēte](#). Leiden²

² Saite: <https://www.reyn.eu/resources/toy4participation-case-studies-from-the-field/>

Co-funded by
the European Union

partneri

